

JONG AAN DE SLAG?

Onderzoek naar de eerste ervaringen van Jonggehandicapten
met de Participatiewet in Delft

3 maart 2016

DSP-groep voerde het onderzoek uit in opdracht van en in samenwerking met de Delftse Rekenkamer.

INHOUDSOPGAVE

Inhoud

Voorwoord	
Managementsamenvatting inclusief conclusies, ervaringen en aanbevelingen	7
Bestuurlijke reactie	11
Nawoord	19
1.1 Onderzoek eerste ervaringen van jonggehandicapten met de Participatiewet	20
1.2 Aanpak onderzoek	22
2. Bevindingen	25
2.1 Beleid gemeente Delft	25
2.2 Inrichting van de uitvoering	26
2.3 De tussenstand	30
Bijlagen	50

Voorwoord

Voor u ligt het onderzoeksrapport van de Delftse Rekenkamer (DRK) naar de eerste ervaringen met de Participatiewet in Delft van jonggehandicapten. Deze doelgroep, hoewel beperkt van omvang, is nieuw voor de gemeente en stelt specifieke eisen ten aanzien van de begeleiding naar werk. Bij de vormgeving van het beleid rond werktoeleiding en begeleiding ligt de komende jaren het accent op leren en ervaren, zo besloot de Delftse gemeenteraad. Met dit rapport wil de DRK de gemeenteraad inzicht bieden in de prille praktijk van een nieuwe gemeentelijke taak die voortkomt uit de Participatiewet.

In dit onderzoek heeft de DRK veel informatie verzameld, niet alleen binnen het gemeentelijk apparaat, maar ook bij Werkse!, werkgevers, scholen, jonggehandicapten en hun ouders. Alle betrokkenen hebben de onderzoekers open en uitgebreid te woord gestaan. De DRK is alle contactpersonen en geïnterviewden zeer erkentelijk voor hun medewerking, en de medewerkers van de gemeente in het bijzonder vanwege de organisatie en het meedenken met de uitvoering van dit onderzoek dat mede vanwege de privacywetgeving beperkingen kent.

De geaggregeerde conclusies en ervaringen zijn in de navolgende **managementsamenvatting** opgenomen met aanbevelingen voor het vervolgtraject. Aansluitend vindt u de bestuurlijke reactie op de conclusies, ervaringen en aanbevelingen.

Delftse Rekenkamer

Managementsamenvatting inclusief conclusies, ervaringen en aanbevelingen

Aanleiding

De Delftse Rekenkamer (DRK) heeft de eerste ervaringen rondom een specifieke groep voor de gemeente, *jonggehandicapten*, in kaart gebracht. Jonggehandicapten zijn mensen met een beperking waardoor zij uitgesloten zijn van deelname aan de reguliere arbeidsmarkt of moeilijk toegang tot die arbeidsmarkt hebben. Het begeleiden van deze jongeren naar werk is een nieuwe gemeentelijke taak die volgt uit de Participatiewet. In 2015 is een klein aantal Delftse jonggehandicapten ingestroomd (circa tien); voor 2016 wordt een instroom van ongeveer honderd jongeren verwacht.

Onderzoeksvraag en normenkader

De centrale onderzoeksvraag in dit rekenkameronderzoek is: welke gevolgen heeft de Participatiewet voor jonggehandicapten in Delft tot dusver en wat is de doorwerking van de door de gemeenteraad overgenomen aanbevelingen uit het re-integratierapport (2014) van de Delftse Rekenkamer?

Hoofdvragen:

1. In welke mate zijn de aanbevelingen uit het re-integratie rapport met betrekking tot jonggehandicapten geïntegreerd in het Delftse beleid en de uitvoering?
2. Is er sprake van een integrale begeleiding van jonggehandicapten: participatie, hulp en zorg?
3. Wat zijn de praktijkervaringen, succesfactoren en knelpunten bij de begeleiding van jonggehandicapten naar regulier werk/dagbesteding?

Deze drie vragen zijn opgesplitst naar deelvragen waar normen aan zijn gekoppeld. Dit normenkader is de normatieve bril: 'wat zou je mogen verwachten', waarmee naar de onderzoeksmaterie wordt gekeken. Het bevindingendeel van dit rapport is een *tussenstand* omdat de praktijk nog pril is. Per norm is de aangetroffen praktijk beschreven. De verschillen tussen norm en praktijk leiden tot deelconclusies. Deze zijn vervolgens geaggregeerd tot onderstaande conclusies.

Conclusies en ervaringen

1. De door de gemeenteraad overgenomen aanbevelingen uit het rekenkameronderzoek Re-integratie (2014) die betrekking hebben op de jonggehandicapten zijn grotendeels doorvertaald naar zowel beleid als uitvoering: het onderscheid van de doelgroepen is aangebracht in afstand tot de arbeidsmarkt.
2. De gemeente heeft re-integratiebeleid in termen van aanpak en middelen ontwikkeld voor jonggehandicapten, naast beleid voor niet-uitkeringsgerechtigden. Het beleid is

gespecificeerd naar middelen en via leren en ervaren wordt kennis en expertise opgebouwd om de doelgroep te bedienen.

3. Er zijn geen doelen/resultaten voor de experimenteerjaren geformuleerd bij deze leer-gerichte aanpak voor de jaren 2015 en 2016 waar de gemeente Delft voor heeft gekozen. Het is daardoor niet heel duidelijk op welke vragen deze leer- en experimenteerfase antwoord zal geven. College en gemeenteraad doen zich daarmee deels tekort: wordt bij open en ongestuurd leren en ervaren wel alles opgehaald dat van belang is voor beleidsvorming na 2016?
4. De gemeenteraad is in 2015 geïnformeerd over voortgang en eerste resultaten en dat is, gelet op de context en het tijdpad van de decentralisaties, voorstelbaar. Er zijn nog geen afspraken gemaakt over welke gegevens functioneren als maatstaf voor de periodieke rapportages over het beleid en de stand van de uitvoering.
5. De sluitende aanpak (de doelgroep in kaart hebben alvorens deze instroomt) lijkt bij de Delftse vso/pso scholen goed vorm te krijgen.

De prille praktijk

De leer- en experimenteerfase die Delft zich toestaat in de jaren 2015 en 2016, de beperkte populatie in de onderzoeksperiode (4^e kwartaal 2015) maar ook de fase waarin de decentralisatie van taken zich bevindt, leiden ertoe dat de DRK zich verder beperkt tot het meegeven van eerste constateringten ten behoeve van oordeels- en beleidsvorming:

- a. De beperkte diversiteit in het aanbod van werkzaamheden (schoonmaak, groen en productie) bij Werkse! wordt door jonggehandicapten als een knelpunt ervaren. Het aanbod sluit niet (altijd) aan op hun scholing(srichting), stage-ervaring of oriëntatie.
- b. Ouders hebben een sterke behoefte aan helderheid over het perspectief van het Werkse!-traject en over de taakverdeling tussen UWV en gemeente, opdat zij hun kind gericht kunnen stimuleren richting het perspectief. De splitsing in verantwoordelijkheden tussen gemeente en UWV werkt soms frustrerend.
- c. Jonggehandicapten kunnen het traject (bij bijvoorbeeld Werkse!) en de potentiële meerwaarde hiervan, bijvoorbeeld het halen van een vakdiploma zodat je daarna meer kansen hebt om in je eigen inkomen te voorzien of aan je CV bouwt, niet overzien. Dit compliceert het volhouden ervan, wanneer de werkzaamheden niet aanspreken.
- d. De Delftse sluitende aanpak resulteert in een hogere kans op aansluiting van de re-integratie op de pro/vso-scholen nog vóór afronding van de school; deze aanpak moet nog verder worden uitgebreid naar mbo's en/of andere scholen waar de doelgroep zich

bevindt. Afstemming door scholen met Werkse! kan nog beter, bijvoorbeeld om te voorkomen dat sommige jongeren door de scholen naar de dagbesteding worden geleid terwijl er werkpotentie is.

- e. In het realiseren van een sluitende aanpak is het een knelpunt dat een deel van de leerlingen en een deel van de scholen regionaal georiënteerd zijn. Jonggehandicapten uit Delft gaan ook naar pro/vso scholen buiten de gemeentegrenzen, terwijl een gedeelte van de leerlingen op de scholen in Delft niet valt onder de Delftse verantwoordelijkheid. Dit kan leiden tot wal en schip-situaties. Niet altijd is duidelijk waar op welk moment de verantwoordelijkheid ligt, hoewel de overleginfrastructuur dit probeert te ondervangen.
- f. Op het moment dat leerlingen werknemers worden, kan dit noodgedwongen leiden tot een sterke lokale oriëntatie. Het zelf organiseren van het vervoer van en naar de werkgever kan een groot obstakel zijn om in de regio aan de slag te gaan. Woonwerkvervoer kan voor deze groep een complex vraagstuk zijn en het meeliften op het reeds bestaande 'zorgvervoer' past niet bij de eisen die aan werknemers gesteld worden (op tijd komen, flexibiliteit etc.). De wet- en regelgeving voorziet niet in een eenduidige oplossing voor dit vraagstuk. Werkse! heeft een lokale oriëntatie, maar het is de vraag of Werkse! te allen tijde zal kunnen voorzien in een match tussen mogelijkheden.
- g. De praktijk bij werkgevers is nog pril; zij hebben wisselende ervaringen over de matching, begeleiding, wederzijdse verwachtingen en de motivatie van de jongere. Aan een eenduidige toolbox voor werkgevers wordt gewerkt. Afstemming daarover met scholen en UWV over proefplaatsing, stages, inzet jobcoaches, loonwaarde en het instrument loonkostensubsidie blijft nodig.
- h. De doelgroep vereist een intensieve individuele begeleiding (maatwerk). Een deel van de jonggehandicapten heeft naast arbeidsmatige begeleiding ook persoonlijke begeleiding nodig op andere terreinen van het leven, wil het traject van stage, toeleiding, matching en werk van de grond komen.
- i. Niet alle instrumenten om de arbeidsdeelname te bestendigen (zoals jobcoaching) zijn structureel inzetbaar, terwijl de werkgever wel gebaat zou zijn met deze ondersteuning. Dit verhoogt het risico op onnodig hoge uitval van jonggehandicapten, van wie de betrokkenheid bij werk toeneemt bij een duurzame ondersteuning.

- j. Er bestaat bij een aantal geïnterviewden zorg dat er in de toekomst onderlinge verdringing plaatsvindt tussen groepen. De beperkte beschikbare middelen worden mogelijk ingezet voor de jongeren met een tamelijk geringe afstand tot de arbeidsmarkt, terwijl de jongeren met een grote afstand tot de arbeidsmarkt doorstromen door naar dagbesteding. De middengroep zou dan buiten de boot kunnen vallen voor zowel werk als dagbesteding.
- k. Dit onderzoek beperkt zich tot jonggehandicapten. Dat geldt ook voor de integrale aanpak. Tijdens dit onderzoek kwam naar voren dat er zorgen zijn over de jongeren die niet in aanmerking komen voor het doelgroepregister. Krijgen deze jongeren wel de ondersteuning die zij nodig hebben en heeft de gemeente zicht op wie dat betreft?

Aanbevelingen

Aanbevelingen voor de gemeenteraad:

- 1. U draagt verantwoordelijkheid voor een nieuwe kwetsbare groep. Zorg dat u kennis opbouwt zodat u de kaders kunt stellen voor het toekomstig beleid.
- 2. Stel een 'leer- en ontwikkelagenda' voor 2016 op die kan bijdragen aan de effectiviteit van het beoordelen van de ontwikkelingen in dit laatste leer- en ervaringsjaar.
- 3. Blijf alert als het gaat om uw informatiepositie. Dit betreft naast middelen en aanpak ook het benoemen van resultaten en een vaste informatie-interval.

Aanbevelingen voor het college:

- 4. U draagt verantwoordelijkheid voor een nieuwe kwetsbare groep. Zorg dat u nadere kennis opbouwt zodat u een gefundeerde voorzet kunt doen voor het toekomstig beleid.
- 5. Formuleer een 'leer- en ontwikkelagenda' voor 2016 waarin onderdelen van de leer- en ontwikkelfasen worden gestructureerd.
- 6. Monitor de risico's op verdringing binnen de doelgroep en van jongeren die buiten de doelgroep vallen.
- 7. Erken de frictie tussen de verwachtingen van jongeren en de mogelijkheden van Werkse! om diversiteit in het werkaanbod aan te brengen en anticipeer hierop.
- 8. Schenk aandacht aan de vervoersproblematiek zodanig dat deze zowel aansluit bij de eisen van de werkgever (op tijd komen) als bij de mogelijkheden van de werknemer (het werk aankunnen is één; er kunnen komen is twee).

Bestuurlijke reactie

Retouradres : Postbus 78, 2600 ME Delft

Aan de Delftse Rekenkamer
T.a.v. mevrouw T. Groenendijk-de Vos, voorzitter
Postbus 78
2600 ME Delft

Samenleving

Advies

bezoekadres:
Stationsplein 1
2611 BV Delft
IBAN NL21 BNGH 0285 0017 87
t.n.v. gemeente Delft

Behandeld door

C. Rotteveel
Telefoon 06-22994703
crotteveel@delft.nl
Internet www.delft.nl
Telefoon 14015

VERZONDEN - 2 MAART 2016

Datum	Onderwerp
Ons kenmerk 2724673	Bestuurlijke reactie DRK-onderzoek Jong aan de Slag?
Uw brief van	
Uw kenmerk	
Bijlage	Geachte mevrouw Groenendijk - de Vos,

Met belangstelling hebben wij de onderzoeksrapportage 'Jong aan de Slag?' gelezen. Vanuit een helder beschreven normenkader heeft u het gemeentelijk beleid en de prille ervaringen met de uitvoering van de Participatiewet voor Jonggehandicapten in kaart gebracht. Het college spreekt haar waardering uit dat u zich in het bevindingendeel van dit rapport beperkt tot het meegeven van eerste indrukken, gezien de kleine onderzoekspopulatie en de fase waarin de decentralisatie van de taken zich bevindt.

Ook het landelijke beeld zoals geschetst door de staatssecretaris in de kamerbrief 'Eerste ervaringsonderzoeken Participatiewet' geeft aan dat betrokken partijen nog volop bezig zijn de uitvoering vorm en inhoud te geven¹. Dit komt onder meer door de late duidelijkheid in regelgeving en de geleidelijke instroom van de doelgroep. Wij herkennen ons in het landelijke beeld.

In de fase van ambtelijk wederhoor hebben wij een uitgebreide reactie op de inhoud en weergave van uw bevindingen gegeven. Wij waarderen het dat het merendeel van de punten in de rapportage is overgenomen. Een aantal van de ambtelijk geconstateerde onjuistheden is niet overgenomen. Deze staan in bijlage 1.

In deze bestuurlijke reactie gaan wij in op de door u geformuleerde conclusies, de door u beschreven prille praktijk en uw aanbevelingen aan het college.

1. Conclusies en ervaringen

Het college kan zich op hoofdlijnen vinden in de conclusies. Hieronder volgt een toelichting per conclusie.

¹Kamerbrief d.d. 27 november 2015 – J. Klijnsma, Staatssecretaris van Sociale Zaken en Werkgelegenheid. Eerste ervaringsonderzoeken Participatiewet over de (periode januari 2015 - juni 2015)

Datum

1. De door de gemeenteraad overgenomen aanbevelingen uit het rekenkameronderzoek Re-integratie (2014) die betrekking hebben op de jonggehandicapten zijn grotendeels doorvertaald naar zowel beleid als uitvoering: het onderscheid van de doelgroepen is aangebracht in afstand tot de arbeidsmarkt.
2. De gemeente heeft re-integratiebeleid in termen van aanpak en middelen ontwikkeld voor jonggehandicapten, naast beleid voor niet-uitkeringsgerechtigden. Het beleid is gespecificeerd naar middelen en via leren en ervaren wordt kennis en expertise opgebouwd om de doelgroep te bedienen.

Het college is het met beide conclusies eens.

3. Er zijn geen doelen/resultaten voor de experimenteerjaren geformuleerd bij deze leergerichte aanpak voor de jaren 2015 en 2016 waar de gemeente Delft voor heeft gekozen. Het is daardoor niet heel duidelijk op welke vragen deze leer- en experimenteerfase antwoord zal geven. College en gemeenteraad doen zich daarmee deels tekort: wordt bij open en ongestuurd leren en ervaren wel alles opgehaald dat van belang is voor beleidsvorming na 2016?

Met het vaststellen van het beleidskader Participatiewet is naar de mening van het college nadrukkelijk een doelstelling vastgesteld: alle Delftse jongeren die in 2015 en 2016 het Praktijkonderwijs (PRO) of Voortgezet Speciaal Onderwijs (VSO) verlaten, krijgen als zij dat nodig hebben ondersteuning van de gemeente naar (beschut) werk, dagbesteding of vervolgonderwijs. Dit in samenspraak met de scholen en hun ouders/verzorgers.

Hoe wij dat doen hebben we in een (regionaal) leerproces vormgegeven samen met de relevante ketenpartners, zoals de scholen, het UWV en de SW-bedrijven. Hiermee is alle benodigde expertise uit het verleden en in de toekomst gebundeld en geborgd. Wij denken met deze aanpak alle aspecten die relevant zijn voor de arbeidstoeleiding van jongeren met een arbeidsbeperking in beeld te hebben en dit binnen onze mogelijkheden toe te passen. Mocht tijdens deze periode blijken dat er partners ontbreken, dan betrekken wij hen alsnog.

4. De gemeenteraad is in 2015 geïnformeerd over voortgang en eerste resultaten en dat is, gelet op de context en het tijdpad van de decentralisaties, voorstelbaar. Er zijn nog geen afspraken gemaakt over welke gegevens functioneren als maatstaf voor de periodieke rapportages over het beleid en de stand van de uitvoering.

Het college heeft op 28 april 2015 met de raad afgesproken haar formeel twee keer per jaar te informeren: via de programmabegroting en via de monitor Sociaal Domein voor managementinformatie op bestuurlijk/strategisch niveau. De indicatoren voor het sociaal domein (Jeugd, Wmo, Participatie en Passend Onderwijs) ontwikkelen we in een project dat in november 2015 van start is gegaan.

5. De sluitende aanpak (de doelgroep in kaart hebben alvorens deze instroomt) lijkt bij de Delftse vso/pso scholen goed vorm te krijgen.

Het college onderschrijft deze indruk.

2/7

Datum

2. De prille praktijk

De door u geschetste eerste indrukken in uw onderzoekrapportage neemt het college serieus. Tegelijkertijd is het aantal Delftse schoolverlaters PRO/VSO dat ondersteuning nodig heeft op grond van de Participatiewet nog zeer gering (het betreft 10 jongeren in de onderzoeksperiode). Het college wil ook aantekenen dat er landelijk diverse wijzigingen hebben plaatsgevonden met een grote impact op de uitvoering van de wet, zoals de aanpassing van het werkproces voor de beoordeling van de doelgroep voor de banenafpraak in mei en november 2015². En het wetsvoorstel Harmonisering instrumenten Participatiewet om vanaf 2016 tegemoet te komen aan de wens van werkgevers voor meer eenduidigheid in de regionale werkgeversdienstverlening en één set aan instrumenten. Dit voorjaar zal de staatssecretaris evalueren of er aanleiding is tot aanpassing van de criteria voor de doelgroepbeoordeling banenafpraak.

Het college wil het tweede leerjaar 2016 ten volle benutten om meer praktijkervaringen op te doen. De voorlopige prognose is dat circa 40 Delftse leerlingen op PRO/VSO-scholen in Haaglanden dit schooljaar gaan doorstromen naar vervolgonderwijs, (beschut) werk of dagbesteding.

Hieronder gaan we kort in op een aantal van uw eerste bevindingen:

U geeft aan dat de Delftse sluitende aanpak resulteert in een hogere kans op aansluiting van de re-integratie op de pro/vso-scholen nog vóór afronding van de school; deze aanpak moet nog verder worden uitgebreid naar mbo's en/of andere scholen waar de doelgroep zich bevindt. Het college is het met deze bevinding eens. Wij zijn daarom met het MBO in gesprek op welke wijze we potentiële uitstromers richting werk proactief kunnen oppakken als een schoolverlater ondersteuning nodig heeft o.g.v. de Participatiewet. De focus ligt in eerste instantie op de Entree-opleiding omdat het merendeel van de PRO/VSO-schoolverlaters hier naar toe doorstroomt. Met deze aanpak anticipeert het college op de uitbreiding van taken vanuit de RMC-wetgeving.³

U wijst er op dat in het realiseren van een sluitende aanpak het een knelpunt is dat een deel van de leerlingen en een deel van de scholen regionaal georiënteerd zijn. Jonggehandicapten uit Delft gaan ook naar pro/vso scholen buiten de gemeentegrenzen, terwijl een gedeelte van de leerlingen op de scholen in Delft niet valt onder de Delftse verantwoordelijkheid. Dit kan leiden tot wal en schip-situaties. Niet altijd is duidelijk waar op welk moment de verantwoordelijkheid ligt, hoewel de overleginfrastructuur dit probeert te ondervangen. Wij herkennen de door u geschetste problematiek. Echter de huidige aanpak heeft nog niet tot een dergelijke situatie geleid. Het college heeft er het volste vertrouwen in dat de ketenpartners er alles aan zullen doen om tussen wal-en-schip situaties te voorkomen. Zo staat bijvoorbeeld op delft.nl vermeld hoe scholen/ondersteuners binnen en buiten de arbeidsmarktregio

² Kamerbrief d.d. 27 november 2015 – J. Klijnsma, Staatssecretaris van Sociale Zaken en Werkgelegenheid. Maatregelen vereenvoudiging Participatiewet en Wet banenafpraak.

³ Kamerbrief d.d. 15 februari 2016 – J. Bussemaker, Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. Succesvolle aanpak voortijdig schoolverlaten krijgt een krachtig vervolg.

Datum

Haaglanden laagdrempelig contact kunnen opnemen met de coördinator PRO/VSO van de toegang Participatie (KCC).

Dit onderzoek beperkt zich tot jonggehandicapten. Dat geldt ook voor de integrale aanpak. Tijdens dit onderzoek kwam naar voren dat er zorgen zijn over de jongeren die niet in aanmerking komen voor het doelgroepregister. Krijgen deze jongeren wel de ondersteuning die zij nodig hebben en heeft de gemeente zicht op wie dat betreft?

De sluitende aanpak voor schoolverlaters PRO/VSO geldt ook voor jongeren die niet aan de criteria doelgroepbeoordeling banenafpraak door het UWV voldoen.

Er bestaat bij de geïnterviewden zorg dat in de toekomst onderlinge verdringing plaatsvindt tussen groepen. De beperkte beschikbare middelen worden mogelijk ingezet voor de jongeren met een tamelijk geringe afstand tot de arbeidsmarkt, terwijl de jongeren met een grote afstand tot de arbeidsmarkt doorstromen naar de dagbesteding. De middengroep zou dan buiten de boot kunnen vallen voor zowel werk als dagbesteding. Vooralsnog is nadrukkelijk de keuze gemaakt voor een sluitende aanpak voor **alle** Delftse schoolverlaters PRO/VSO die ondersteuning nodig hebben. Het college is van mening dat hierdoor geen jongeren buiten de boot vallen voor (beschut) werk, dagbesteding of andere opties zoals sociale activering of Lekker Bezig.

3. Aanbevelingen voor het college

Hieronder gaan we in op uw aanbevelingen aan het college.

1. U draagt verantwoordelijkheid voor een nieuwe kwetsbare groep. Zorg dat u nadere kennis opbouwt zodat u een gefundeerde voorzet kunt doen voor het toekomstig beleid.

Het college heeft besloten 2015 en 2016 als leerjaren te gebruiken voor de uitvoering van de Participatiewet en verbindingen met Jeugd, Wmo en Passend Onderwijs. Deze periode van leren en ervaring opdoen is voor ons van groot belang, zodat eind 2016 gefundeerde keuzes gemaakt kunnen worden voor de langere termijn. Deze aanbeveling sluit naar mening van het college aan bij de huidige aanpak.

2. Formuleer een 'leer- en ontwikkelagenda' voor 2016 waarin onderdelen van de leer- en ontwikkelfasen worden gestructureerd.

Het college heeft de ambitie om door te ontwikkelen. Hiertoe is de innovatie agenda sociaal domein 2015-2018 vastgesteld. We nemen de tijd voor een bewust proces met 9 innovatiegroepen, waaronder de innovatiegroep maatwerk in onderwijs en werk en de verbinding met ondersteuning en zorg. De focus ligt op de innovaties die in Delft gezamenlijk worden geïnitieerd en vormgegeven met onze maatschappelijke partners, actieve burgers en andere stakeholders in de stad en regio.

Daarnaast doen wij mee aan regionale en landelijke pilots. Zo heeft Delft als onderdeel van de arbeidsmarktregio Haaglanden samen met het UWV een proeftuin ontwikkeld om op die manier gezamenlijk ervaring op te doen met het proces van selecteren en indiceren van kandidaten voor de doelgroep

Datum

banenafspraken⁴. Een ander voorbeeld is pilot transparantie baanafspraken in de arbeidsmarktregio Haaglanden op initiatief van de Programmaraad⁵. De gedachte achter deze pilot is de doelgroep banenafspraken goed in kaart te brengen om de kans op een geslaagde plaatsing te vergroten. De informatie waar de werkgever behoefte aan heeft vormt de basis voor het klantprofiel.

3. Monitor de risico's op verdringing binnen de doelgroep en van jongeren die buiten de doelgroep vallen.

Het college verwijst voor deze aanbeveling naar haar bestuurlijke reactie op uw eerste bevindingen in de prille praktijk.

4. Erken de frictie tussen de verwachtingen van jongeren en de mogelijkheden van Werkse! om diversiteit in het werkaanbod aan te brengen en anticipeer hierop.

Het college herkent de frictie tussen verwachtingen en mogelijkheden. Het opdoen van werkervaring is de eerste stap naar werknemer zijn. Deze werkervaring kan binnen een van de beschikbare werksoorten zijn, maar ook op maat binnen Werkse! of op de reguliere arbeidsmarkt. Werkse! biedt een werkervaringsplaats aan als één stap in een rij van stappen die een kandidaat zet naar een inhoudelijk passende werksoort, omgeving en functie. Deze tussenstap biedt op allerlei aspecten een belangrijke meerwaarde in het traject naar werk: diagnose, training van vaardigheden goed werknemerschap, omgaan met de combinatie werk en privé, opbouw van zelfvertrouwen en het verkrijgen van een reëel zelfbeeld en dergelijke. Dit goed uitleggen en laten "landen" vraagt om de nodige aandacht en uitleg van de betrokken consultant van Werkse! aan de schoolverlater PRO/VSO en vaak ook aan de ouders/begeleiders. Om hier zo vroeg mogelijk mee te starten sluit Werkse! sinds oktober 2015 aan bij de netwerkbesprekingen op de scholen. Dit om de wederzijdse verwachtingen bij elkaar te brengen en in het grotere geheel te bezien.

Overigens is het geschetste beeld een bekend fenomeen in de re-integratieaanpak van de totale bijstandspopulatie. In het kader van vakmanschap worden professionals hierop getraind.

5. Schenk aandacht aan de vervoersproblematiek zodanig dat deze zowel aansluit bij de eisen van de werkgever (op tijd komen) als bij de mogelijkheden van de werknemer (het werk aankunnen is één; er kunnen komen is twee).

Leren zelfstandig met het openbaar vervoer te reizen van en naar het werk is voor een deel van deze doelgroep een uitdaging, waar ook ouders soms zorgen over hebben. Werkse! zet zoveel als mogelijk in op het aanleren van deze zelfstandigheid in vervoer (in overleg met ouders/begeleiders). Daar waar een kandidaat blijvend is aangewezen op georganiseerd vervoer zal dit onderwerp van gesprek zijn met de werkgever en als noodzakelijke

⁴ Eerste Kamer, vergaderjaar 2015-2016, 34 194 C, pag.17. Memorie van antwoord wetsvoorstel harmonisatie van instrumenten ter bevordering van arbeidsdeelname van arbeidsbeperkten d.d. 1 december 2015.

⁵ Zie voetnoot 1. In de Programmaraad werken Divosa, VNG, UWV en Cedris samen om UWV en gemeenten in de 35 arbeidsmarktregio's te ondersteunen in de vormgeving van de betere dienstverlening aan werkzoekenden en werkgevers.

Datum

aanpassing voor succes bij deze specifieke kandidaat worden besproken. Het college vindt het in die gevallen belangrijk voor het woon-werkverkeer een vervoersvoorziening te verstrekken conform de Re-integratieverordening Participatiewet gemeente Delft 2015. Hierbij vindt afstemming plaats met de uitgangspunten en vervoersvoorzieningen die het college vanuit de Wmo verstrekt.

Tenslotte vraagt het college uw aandacht voor het volgende: Gezien de nog beperkte omvang de doelgroep en daarmee van dit onderzoek heeft dit onderzoek onevenredig veel ambtelijke capaciteit gevraagd. Dit punt willen wij graag in ons eerstvolgend regulier overleg met u bespreken.

We hopen u hiermee voldoende te hebben geïnformeerd en bedanken u voor de rapportage.

Hoogachtend,
het college van burgemeester en wethouders van Delft,

, burgemeester

A.H. Hekker i.b.

, secretaris

drs. T.W. Andriessen i.s.

Datum

Bijlage 1

Correctie op onjuistheden in het onderzoeksrapport.

Pagina 20: 'Als blijkt dat arbeid een optie is wordt een proefplaats gezocht bij een werkgever. Omwille van de continuïteit is het streven om de werkervaringsplaats direct te laten aansluiten bij de stage.'
Een werkervaringsplaats is geen proefplaatsing, maar een toeleidingsinstrument.

Pagina 25: 'Niet-uitkeringsgerechtigde nieuwe stijl: mensen die niet in aanmerking komen voor een uitkering van de gemeente maar voor wie wel (een deel van de) instrumenten beschikbaar worden gesteld.'
In de participatiewet staat een niet-uitkeringsgerechtigde als volgt omschreven:

Een niet-uitkeringsgerechtigde is de persoon jonger dan de pensioengerechtigde leeftijd, die als werkloze werkzoekende staat geregistreerd bij het Uitvoeringsinstituut werknemersverzekeringen en die geen recht heeft op arbeidsondersteuning op grond van de van de Wet arbeidsongeschiktheidsvoorziening jonggehandicapten of een uitkering op grond van deze wet of de Werkloosheidswet, de Wet inkomensvoorziening oudere werklozen, de Wet arbeidsongeschiktheidsverzekering zelfstandigen, de Wet arbeidsongeschiktheidsvoorziening jonggehandicapten, de Wet werk en inkomen naar arbeidsvermogen, de Wet op de arbeidsongeschiktheidsverzekering, de Toeslagenwet, de Tijdelijke wet beperking inkomensgevolgen arbeidsongeschiktheidscriteria, de Algemene nabestaandenwet dan wel een uitkering op grond van een regeling, die met deze wetten naar aard en strekking overeenstemt.

Pagina 35: 'Nu kan het gebeuren dat een ouder in overleg met de gemeente de jongere stimuleert voor dagbesteding maar dat het UWV de aanvraag afwijst.'

Het UWV geen indicatiesteller is voor dagbesteding. Wij vermoeden dat u hier beschut werk bedoelt.

Nawoord

De Delftse Rekenkamer bedankt het college van burgemeester en wethouders van Delft voor de bestuurlijke reactie.

Uw opmerking betreffende een grotere ambtelijke inspanning dan gebruikelijk bij dit rekenkameronderzoek naar de eerste contouren van de begeleiding van jonggehandicapten naar werk onderschrijven wij. De privacywetgeving, de kwetsbare onderzoekspopulatie en de zorgvuldige wijze waarop de DRK en de gemeente omgaan met die populatie, vergde een groter beslag op ambtelijke inzet. De gemeente moest als intermediair fungeren bij dit onderzoek, terwijl die rol meestal veel beperkter is.

De aanscherping van definities die u aanreikt in uw bijlage, waarvoor dank, zijn in deze eindversie van het onderzoeksrapport verwerkt.

1.1 Onderzoek eerste ervaringen van jonggehandicapten met de Participatiewet

Inleiding

De Delftse Rekenkamer (DRK) ondersteunt de kaderstellende en controlerende rol van de Delftse gemeenteraad door het uitvoeren van onderzoeken naar de doelmatigheid en doeltreffendheid van het Delftse beleid en de uitvoering daarvan, opdat de gemeente zo efficiënt en effectief mogelijk haar taken in het belang van de Delftse gemeenschap uitvoert. Rekenkameronderzoeken kunnen ex ante evaluaties betreffen inzake voornemens van beleid, de uitvoering daarvan, of zij hebben meer een ex post karakter, waarbij gekeken wordt naar de realisatie van het beleid en de effecten daarvan.

De DRK heeft voor dit onderwerp gekozen omdat uit de bespreking van mogelijke onderzoeksthema's voor 2015 met leden van de gemeentelijke Rekening & Auditcommissie bleek dat de voorkeur uitging naar rekenkameronderzoek naar een aspect van de decentralisaties in het sociaal domein.

Recente DRK-onderzoeken in het sociale domein zoals Re-integratie (2014) en Zorgstructuur rondom Leerlingen (2015) zijn in zekere mate te kwalificeren als *ex ante* onderzoeken. Voor het toetsen van de prille effecten van de decentralisaties is met de raadswerkgroep Sociaal Domein focus aangebracht. Dit leidde tot een beperkt aantal onderzoeksrichtingen. De samenvoeging van deze opties heeft geleid tot de keus voor het thema jonggehandicapten. Het betreft de eerste ervaringen van een kwetsbare groep, die direct de effecten ondervindt van de nieuwe ordening van taken en bevoegdheden zoals vastgelegd in de Participatiewet.

De Participatiewet

De Participatiewet vervangt sinds 1 januari 2015 de Wet Werk en Bijstand, de Wet Sociale Werkvoorziening (Wsw) en een groot deel van de Wet Arbeidsongeschiktheidsvoorziening Jonggehandicapten (Wajong). Het doel van de wet is een hogere arbeidsparticipatie, ongeacht de aanwezigheid van arbeidsbeperkingen. De gemeente is vanaf deze datum verantwoordelijk voor mensen met arbeidsvermogen die ondersteuning nodig hebben om deel te nemen aan het arbeidsproces en jonggehandicapten zijn onderdeel van deze groep.

Jonggehandicapten

Jonggehandicapten zijn mensen met een beperking waardoor zij uitgesloten zijn van deelname aan de reguliere arbeidsmarkt of moeilijk toegang tot die arbeidsmarkt hebben. Wet Wajong definieert een jonggehandicapte als de ingezetene die:

- op de dag waarop hij achttien jaar wordt als rechtstreeks en objectief medisch vast te stellen gevolg van ziekte, gebrek, zwangerschap of bevalling duurzaam geen mogelijk-

- heden tot arbeidsparticipatie heeft;
- na de in onderdeel a bedoelde dag als rechtstreeks en objectief medisch vast te stellen gevolg van ziekte, gebrek, zwangerschap of bevalling duurzaam geen mogelijkheden tot arbeidsparticipatie heeft en in het jaar, onmiddellijk voorafgaand aan de dag waarop dit is ingetreden, gedurende ten minste zes maanden studerende was.

Per 1 januari 2015 vallen jonggehandicapten die duurzaam over arbeidsvermogen beschikken onder de gemeentelijke verantwoordelijkheid. Ook jonggehandicapten die tijdelijk niet over arbeidsvermogen beschikken vallen onder de Participatiewet. Zij komen niet langer in aanmerking voor een Wajonguitkering. De groep jonggehandicapten die onder gemeentelijke verantwoordelijkheid valt is nu nog klein omdat jonggehandicapten die op 1 januari 2015 een Wajonguitkering hadden, niet onder de verantwoordelijkheid van de gemeente vallen. Als een jonggehandicapte geen duurzaam arbeidsvermogen heeft en derhalve duurzaam niet zal kunnen werken, kan hij een beroep doen op de Wet arbeidsongeschiktheidsvoorziening jonggehandicapten (de Wet Wajong)¹.

De inschatting is dat op termijn jaarlijks ongeveer 100 jonggehandicapten de arbeidsmarkt zullen betreden die onder de Delftse verantwoordelijkheid vallen.

De gemeentelijke verantwoordelijkheid

De gemeente heeft voor de nieuwe doelgroep dezelfde taken als voor mensen met een bijstandsuitkering: ondersteuning bieden die gericht is op arbeid en zo nodig, inkomensondersteuning. Gemeenten bepalen wie voor welke vorm van ondersteuning in aanmerking komt. De gemeente werkt op regionaal niveau samen in de arbeidsmarktregio Haaglanden. In 2013 is het Sociaal Akkoord afgesloten waarin is afgesproken dat per arbeidsmarktregio een regionaal Werkbedrijf wordt opgericht. Dit Werkbedrijf is een netwerkorganisatie met als voornaamste doel het ontwikkelen van een marktwerkingsplan en een toolbox. Er is daarnaast een banenafspraken. Deze is onderdeel van het Sociaal Akkoord tussen het Rijk en werkgevers. Hierin hebben werkgevers zich verbonden aan het creëren van 125.000 extra banen voor mensen met een arbeidsbeperking. Gemeenten hebben hierin geen directe verantwoordelijkheid, zij spelen wel een rol bij het invullen van deze banen. Delft werkt hiervoor nauw samen met betrokken partijen als werkgevers, het UWV, uitzendbureaus, (vertegenwoordigers van) cliënten, andere gemeenten en het Rijk. De sociale partners en de gemeenten hebben afgesproken dat mensen op de Wsw-wachtlister en Wajongers de eerste jaren voorrang krijgen. De mensen uit de doelgroep komen in een doelgroepregister te staan. Het UWV beheert dit register. Het UWV neemt de mensen uit de Participatiewet

¹ Op 1 januari 2015 hadden 251.030 mensen een Wajonguitkering.

op in het register als het heeft beoordeeld dat deze mensen tot de doelgroep behoren². Leerlingen van het vso-onderwijs kunnen zonder een beoordeling door UWV worden opgenomen in het doelgroepregister. Werkgevers kunnen bij het UWV navragen of een (potentiële) werknemer is opgenomen in dit doelgroepregister.

1.2 Aanpak onderzoek

Vraagstelling en aanpak

Onderzoeksvraag

De centrale onderzoeksvraag in dit onderzoek betrof: *welke gevolgen heeft de Participatiewet voor jonggehandicapten in Delft en wat is de doorwerking van de door de gemeenteraad overgenomen aanbevelingen uit het re-integratierapport (2014) van de Delftse rekenkamer?*

Deelvragen

1. In welke mate zijn de aanbevelingen uit het re-integratie rapport met betrekking tot jonggehandicapten geïntegreerd in het Delftse beleid en de uitvoering?
2. Is er sprake van een integrale begeleiding van jonggehandicapten: participatie, hulp en zorg?
3. Wat zijn de praktijkervaringen, succesfactoren en knelpunten bij de begeleiding van jonggehandicapten naar regulier werk/dagbesteding?

Betrokken partijen

Bij de arbeidsmarkttoeleiding van jonggehandicapten zijn veel partijen betrokken. In dit onderzoek is, voor zover mogelijk in deze startfase, gekeken naar de rol van de gemeente in de aanpak en de mate waarin de beleidsvoornemens hun beslag krijgen met inachtneming van de door de gemeenteraad overgenomen aanbevelingen van de DRK uit 2014. De volgende partijen zijn betrokken:

- De gemeente is belast met de beleidsvorming en de uitvoering van de Participatiewet. Voor jonggehandicapten hebben gemeenten een rol bij de arbeidsmarkttoeleiding en het bekostigen van instrumenten als loonkostensubsidie en jobcoaching.
- Voor de uitvoering van de Participatiewet heeft de gemeente Delft Werkse! opgericht. Hiermee zijn het voormalig vakteam Werk van de Gemeente en Combiwerk geïntegreerd en is de expertise op het gebied van re-integratie arbeidsbeperkten en WWB'ers aan elkaar verbonden.

² Niet alle mensen worden beoordeeld door het UWV voor het doelgroepregister. Zo zijn er schoolverlaters pro/vso (tijdelijk) rechtstreeks in het doelgroepregister opgenomen om te voorkomen dat zij tussen wal en schip vallen. Daarnaast zijn er op 25 november 2015 bestuurlijke afspraken gemaakt voor vso-leerlingen.

- De Participatiewet schrijft voor dat in elke arbeidsmarktregio een *regionaal werkbedrijf* wordt opgericht. Het regionale werkbedrijf vormt de schakel tussen de werkgever en mensen met een arbeidsbeperking die aan de slag worden geholpen. In dit werkbedrijf werken gemeenten, lokale/regionale werkgevers- en werknemersorganisaties en UWV samen. Ook andere partijen, zoals SW-bedrijven (sociale werkvoorziening), uitzendorganisaties en onderwijsinstellingen kunnen zich aansluiten. Onderdeel van het regionale werkbedrijf is het Werkgeversservicepunt (WSP) dat bemiddelaar is tussen werkgevers en mensen met een arbeidsbeperking.
- *Werkgevers*. Door het actief benaderen van werkgevers door de werkbedrijven worden werkgevers aangespoord om mensen met beperkingen in dienst te nemen. Werkgevers zijn tevens aanbieders van stageplaatsen voor het Voortgezet Speciaal Onderwijs (vso) en het Praktijkonderwijs (pro). In 2015 en 2016 is voor Delft de opgave ongeveer 55 plekken (14 in 2015 en 41 in 2016). Werkgevers zijn aan zet voor het beschikbaar stellen van deze van banen. De banenafspraken-banen zijn per arbeidsmarktregio toebedeeld oplopend in 10 jaar naar het volledige aantal van 125.000. Op basis hiervan is berekend dat WSP Delft de komende 2 jaar ongeveer voor 55 plekken een taak heeft.
- *Het onderwijs*. Dit betreft met name scholen voor vso en pro, maar er zijn ook jonggehandicapten die andere opleidingen volgen. De vso en pro-scholen hebben een belangrijke taak op het gebied van arbeidsmarkttoeleiding van de doelgroep. Zij trainen jonggehandicapten op werknemersvaardigheden, zorgen voor interne en externe stages en begeleiden jongeren.
- *Team Jeugd* geeft advies over opvoeden en opgroeien. Als langdurige ondersteuning nodig is zoekt het team samen met ouder(s) en eventueel het kind/de jongere naar passende ondersteuning. Team Jeugd is een gemeentelijk team bestaande uit ambtenaren en professionals van aanbieders, de Jongerenacademie maakt hier ook onderdeel van uit.
- Het UWV is belast met (her)keuring van Wajongers en de uitvoering van de Wajong voor jonggehandicapten waarvan geconstateerd is dat ze duurzaam niet beschikken over arbeidsvermogen. Het UWV is ook voor het huidige Wajongbestand verantwoordelijk.

Werkwijze

Het onderzoek richtte zich op de opvolging van de door de gemeenteraad overgenomen aanbevelingen uit het DRK-onderzoek Re-integratie voor wat betreft jonggehandicapten en de eerste praktijkervaringen met deze doelgroep. De insteek was om zoveel mogelijk informatie te verzamelen over de praktijkervaringen zonder de doelgroep te belasten. Er is vanwege de kleine onderzoekspopulatie veel aandacht besteed aan het waarborgen van de privacy van de betrokkenen. Zo werd onder meer gekozen voor kwalitatief onderzoek onder de verschillende soorten professionals die nauw betrokken zijn bij jonggehandicapten, en werd met ouders en jonggehandicapten gesproken zonder dat de identiteit of dossiers

gedeeld werden met het onderzoeksbureau of de DRK. De gemeente functioneerde als intermediair, opdat geen persoonsgegevens gedeeld behoeften te worden.

Het onderzoek is als volgt uitgevoerd:

- *Stap 1. Bestudering opvolging aanbevelingen uit het DRK-rapport Re-integratie uit 2014 en inventarisatie van mogelijk aanvullend beleid, waartoe al dan niet op instigatie van de aanbevelingen van de DRK werd besloten.* Op basis van een documentenstudie en interviews met verantwoordelijken bij de gemeente Delft zijn het beleid en de doorwerking van de aanbevelingen van de DRK in beeld gebracht.
- *Stap 2. Oordeel over de mate van integraliteit/samenhang waarmee de gemeente zorg/hulp/begeleiding aan deze groep verleent.* Op basis van interviews met betrokken professionals van Werkse! en scholen over proces en werkwijze is de integraliteit in beeld gebracht.
- *Stap 3. Praktijkervaringen.* Ervaringen met de Participatiewet van de groep jonggehandicapten zijn in beeld gebracht door middel van interviews met Werkse!, scholen, werkgevers.
- *Stap 4. Praktijkervaringen.* Via een informele bijeenkomst met jonggehandicapten, ouders, Werkse! WSP Delft zijn hun ervaringen geïnventariseerd.

Normenkader

Om de bevindingen te kunnen toetsen is een normenkader ontwikkeld. De drie hoofdvragen zijn opgesplitst naar deelvragen waar normen aan zijn gekoppeld. Deze normenset is de 'normatieve bril' (wat zou je mogen verwachten) waarmee naar de onderzoeksmaterie wordt gekeken. Het normenkader is opgenomen als bijlage en wordt per norm behandeld in paragraaf 2.3.

Dit praktijkonderzoek resulteert in een rapportage die gelezen moet worden als een tussenstand. De DRK beoordeelde de mate waarin aan een norm is voldaan, met inachtneming van het uitgangspunt van de gemeenteraad dat leren en ervaren de eerste twee jaar centraal staan bij de vormgeving van beleid. Op deze wijze ontstaat gedetailleerd inzicht in de ontwikkeling van het Delftse beleid en wordt zichtbaar in welke richting en tempo zich dit ontwikkelt.

2. Bevindingen

In dit hoofdstuk wordt ingegaan op de bevindingen. Eerst worden op hoofdlijnen de beleids- en praktijkervaringen geschetst, waarna een beschouwing volgt op basis van de onderdelen van het normenkader.

2.1 Beleid gemeente Delft

De gemeente Delft hanteert in de Kadernota Participatiewet wederkerigheid en tegenprestatie, geïntegreerde toegang en een sluitende aanpak. In dit onderzoek is ingezoomd op beleid gericht op jonggehandicapten.

Integrale aanpak

De integrale Delftse aanpak betreft een aanpak waarbij middelen en instrumenten – indien nodig – in samenhang worden ingezet vanuit de Wmo 2015, de Jeugdwet, de Participatiewet en passend onderwijs. De integrale aanpak aspect behelst een integrale benadering van mensen die ondersteuning nodig hebben om meer zelfredzaam te zijn en mee te kunnen doen in de samenleving.

Een sluitende aanpak

Voor de groep jonggehandicapten brengt een sluitende aanpak continuïteit in de aansluiting tussen school (pro/vso) en (beschut) werk, dagbesteding of vervolgonderwijs. De stap naar werk is niet altijd vanzelfsprekend.

Een gerichte effectieve en efficiënte inzet van re-integratiemiddelen

Publiek geld is schaars. Dat geldt ook de middelen die Delft ter beschikking heeft voor de uitvoering van de Participatiewet. Het uitgangspunt is dat de lichtere en minder kostbare middelen worden ingezet voor mensen met een korte afstand tot de arbeidsmarkt opdat de zwaardere (schaarser) instrumenten kunnen worden ingezet voor die kandidaten voor wie dat onontbeerlijk is. Binnen deze aanpak geeft de gemeente Delft extra prioriteit aan jongeren en arbeidsbeperkte schoolverlaters. Bij de inzet van (kostbare) middelen zoals loonkostensubsidie ligt, gegeven de beperkte middelen, de focus bij mensen die algemene bijstand dan wel een andere vorm van inkomensondersteuning van de gemeente ontvangen.

Van leren uit de praktijk naar beleid

De gemeente heeft gekozen voor een periode van leren en ervaring opdoen voordat scherpe (financiële) keuzes gemaakt worden voor de langere termijn. De jaren 2015 en 2016 worden benut als leerjaren. Mede met het oog op de door het Rijk opgelegde kortingen op de

re-integratiemiddelen en de financiële risico's wil de gemeente leren wat wel en niet werkt bij de begeleiding van mensen met een arbeidsbeperking naar werk.

2.2 Inrichting van de uitvoering

De gemeente Delft kent een toegang voor Participatie, het Klantcontactcentrum (KCC). Op termijn is het voornemen deze toegang op te nemen in een toegang Sociaal domein. Het tijdspad voor de uitwerking van deze nieuwe organisatievorm loopt tot 1 januari 2018.

Daarnaast is een aanpak ontwikkeld om schoolverlaters pro/vso sluitend naar de toegang Participatie toe te leiden. Dit doet de gemeente door:

a) *netwerkbijeenkomsten te organiseren met de pro/vso scholen in de arbeidsmarktregio Haaglanden.* In netwerkbijeenkomsten worden de uitstroommogelijkheden van jongeren besproken die in hun laatste schooljaar zijn. De netwerkbijeenkomsten zijn gericht op leerlingen die uitstromen en focussen op toeleiding tot de arbeidsmarkt en de correcte overdracht naar Werkse!. Als werk voor een leerling geen optie is, maar wel dagbesteding, dan verzorgt het team Jeugd in samenwerking met team Wmo de indicatie voor dagbesteding. Inzet van gemeentelijke ondersteuning vindt plaats als een leerling dat nodig heeft. Op basis van het uitstroomperspectief van de leerling wordt deze overgedragen naar de juiste dienstverlening/indicatiesteller. Zo kan de coördinator pro/vso ook modules van de Jongerenacademie inzetten als eerst meer vraagverheldering nodig is. Is werk (nog) niet aan de orde, dan kan via de Jongerenacademie een ander (zorg)traject worden ingezet.

b) *samenwerking met leerplicht/VSV.* Er zijn procedureafspraken gemaakt wanneer Leerplicht/VSV jongeren naar de coördinator pro/vso binnen de toegang Participatie overdraagt voor ondersteuning op maat of vice versa bij voortijdig schooluitval op pro/vso-scholen of mbo.

c) *een instroomconsulent voor jongeren tot 27 jaar vanuit toegang Jeugd (Jongerenacademie) te detacheren bij het KCC.* De verbinding met de coördinator pro/vso, de Jongerenacademie en Leerplicht/VSV is uitgewerkt in het reguliere werkproces jongeren. Hierin is specifiek aandacht voor de herkenning van (potentieel) arbeidsbeperkte jongeren die zich melden voor ondersteuning op grond van de Participatiewet (bijvoorbeeld pro/vso-schoolverlaters vóór schooljaar 2014-2015 die zijn doorgestroomd naar het mbo of na uitstroom naar regulier werk en niet goed in staat zijn om hun baan vast te houden).

d) *via intake bij toegang Jeugd/WMO met als aanleiding een zorgvraag.*

Er zijn procedureafspraken dat de professional in de toegangsorganisatie afstemt met de coördinator pro/vso.

Rol Jongerenacademie

Vanuit de sluitende aanpak kan de coördinator pro/vso modules van de Jongerenacademie inzetten als eerst meer vraagverheldering nodig is. De Jongerenacademie richt zich op jongeren tussen 16 en 27 jaar zonder startkwalificatie en zonder inkomen. De Jongerenacademie biedt ook dienstverlening aan jongeren met een bijstandsuitkering en/of jongeren met een startkwalificatie maar een lage score op de zelfredzaamheidsmatrix. Voor jongeren van 16/17 jaar gelden specifieke voorwaarden als gevolg van wet- en regelgeving. De Jongerenacademie valt onder het integrale loket Toegang Jeugd van de gemeente en heeft een programma om vaardigheden (sociale, financiële, etc.) in kaart te brengen en te trainen en tegelijkertijd te kijken naar de zorg, de omgeving van de jongeren en de financiële situatie. Er wordt vanuit deze integrale intake een diagnose gesteld of jongeren kunnen instromen naar werk of weer teruggaan naar school. Mochten zij te weinig vaardigheden hebben dan wordt een vervolgtraject vanuit de Jongerenacademie ingezet.

Vindplaatsgerichte benadering

De gemeente werkt vindplaatsgericht (op de plek waar de doelgroep zich bevindt) met de doelgroep jonggehandicapten. Jonggehandicapten vormen een zeer uiteenlopende doelgroep waardoor de vindplaats breder is dan pro/vso. Jonggehandicapten kunnen ook een opleiding volgen op het mbo, hbo of de universiteit.

- De gemeente Delft heeft met alle pro/vso scholen contact via de gemeentelijke coördinator pro/vso en schoolcontactambtenaren van het team Toegang Jeugd. Er zijn ook jonggehandicapten uit Delft die een school voor vso of pro bezoeken buiten Delft. De coördinator pro/vso heeft ook contact met deze jongeren. De betreffende scholen wordt gevraagd aan te sluiten bij de regionale aanpak Haaglanden waar Delft in participeert. Met iedere school in de regio Haaglanden vindt een netwerkbijeenkomst plaats. De regie voor het organiseren van de netwerkbijeenkomst ligt bij de gemeente waar de school is gevestigd. De coördinator pro/vso heeft met alle Delftse scholen contact en schuift daarnaast op uitnodiging van de regiegemeente aan bij de netwerkbijeenkomst op pro/vso scholen in Haaglanden met Delftse schoolverlaters.
- Op het mbo dient onderscheid te worden gemaakt tussen leerlingen die de entreeopleiding/mbo niveau 1 volgen en degenen die een opleiding volgen op mbo-2-, -3- of -4-niveau. Op de entreeopleidingen is meer zicht op de doelgroep dan op de vervolgoopleidingen.
- Voor een leerplichtige jongere (tot 18 jaar) zal Leerplicht vrijstelling voor vervangend onderwijs moeten geven als sprake is van voortijdige uitstroom uit pro/vso zonder getuigschrift/diploma. Scholen dienen hiervoor contact op te nemen met Leerplicht en ouders dienen een vrijstelling aan te vragen. Wanneer de leerling niet terug kan naar school,

wordt de jongere aangemeld bij de coördinator pro/vso voor dienstverlening. DUO meldt vervolgens de uitschrijving aan Leerplicht.

- Pro/vso-leerlingen die doorstromen naar het mbo en daar vervolgens uitvallen zijn voortijdige schoolverlaters. Voor hen geldt de kwalificatieplicht. Uitschrijvers meldt DUO aan gemeente (RMC). Leerplicht/VSV gaat met de jongere aan de slag.
- De scholen voor pro/vso hebben een nazorgplicht van 2 jaar.
- Het komt voor dat jonggehandicapten zich voor een uitkering (bijstand) tot de gemeente wenden en bij de intake duidelijk wordt dat mogelijk sprake is van een arbeidsbeperking, waardoor hij/zij alsnog bij de gemeente in beeld komt als lid van de doelgroep.

Rol van de scholen

De scholen voor pro/vso moeten een prognose maken voor iedere schoolverlater. Dit uitstroomadvies kan (beschut) werk, dagbesteding of vervolgonderwijs zijn. Voor leerlingen van het vso vanaf 16 jaar moet een transitieplan met de leerling en ouders/verzorgers worden geschreven waar de overgang van school naar de maatschappij centraal moet staan: wat is de toekomstverwachting en wat heeft een leerling nog nodig om hieraan te kunnen voldoen. Het is de bedoeling dat dit plan halfjaarlijks wordt geëvalueerd en waar nodig bijgesteld.

Het formulier arbeidsvermogen is in de regionale werkgroep bestaande uit een aantal gemeenten, pro/vso scholen en het UWV ontwikkeld. De lijst wordt benut door de gemeentelijke coördinator pro/vso in het kader van de naderende uitstroom van leerlingen. De school vult het formulier vooraf in afstemming met de leerling en zijn ouder(s)/verzorger(s) in. Voor het delen van informatie tussen de scholen en de gemeente is toestemming van de betrokkene(n) nodig als onderdeel van het privacyreglement sociaal domein Delft. Door middel van de vragenlijst wordt de situatie van de leerling in kaart gebracht: gezondheid en medische situatie, de mogelijkheden om in een arbeidsomgeving te functioneren, de zelfredzaamheidsmatrix (huisvesting, inkomen, justitie, noodzaak voor professionele begeleiding/behandeling ten aanzien van leefdomein(en), ziekte, beperking, of aandoening). Aan het einde van de vragenlijst worden conclusies getrokken en vastgelegd ten aanzien van de mogelijkheden tot participatie/werk.

Als duidelijk is dat uitstroom naar werk mogelijk is, komt Werkse! in beeld. Inzet van ondersteuning op grond van de Participatiewet vindt plaats als een leerling dat nodig heeft. De gemeente heeft een gemeentelijke coördinator pro/vso aangesteld die de overdracht verzorgt naar één van de dienstverleningspaden van Werkse!: direct werk (WSP) of werken aan werk. Medewerkers kijken naar wat cliënten op de werkvloer kunnen, of er problemen zijn op leefgebieden die de toeleiding naar werk kunnen frustreren en naar werknemers-

vaardigheden. Als blijkt dat arbeid een optie is wordt een proefplaats gezocht bij een werkgever. Omwille van de continuïteit is het streven om de proefplaats direct te laten aansluiten bij de stage. Werkse!/WSP schuift daarom zo vroeg in het proces aan zodat een sluitende aanpak mogelijk is. Het WSP heeft in de regionale toolbox diverse soorten plaatsingsinstrumenten tot haar beschikking, waaronder een proefplaatsing van maximaal 3 maanden. Indien aan de orde wordt in die periode een loonwaardemeting verricht.

De leerlingen die in de sluitende aanpak doorstromen naar het mbo worden actief gemonitord via Leerplicht Regionaal Meld en Coördinatiepunt (RMC). Daarnaast hebben de pro/vso scholen ook zelf een nazorgverplichting. Zij kunnen in VOROC kijken of hun leerling op het mbo is gestart. Ze zijn hiervoor niet afhankelijk van Leerplicht/VSV.

2.3 De tussenstand

Beoordeling van de praktijk aan het normenkader

In deze paragraaf wordt een beoordeling van de bevindingen aan de hand van het normenkader gegeven. De volgende inleidende opmerkingen zijn van belang bij de beantwoording van de hoofdvragen:

- De Participatiewet is in werking getreden per 1 januari 2015 en het werkdeel is per 1 juli 2015 geformaliseerd. De re-integratieverordening is op 4 juni 2015 door de gemeenteraad vastgesteld. Gemeenten hebben hiervoor uitstel gekregen tot 1 juli 2015, omdat aanvullende regelgeving op het gebied van re-integratie via een AMvB pas na 1 januari 2015 is gepubliceerd.
- De gemeente Delft heeft ervoor gekozen om het door de gemeenteraad vastgestelde beleid op hoofdlijnen niet meteen nader in te vullen maar voor een leerperiode 2015-2016 om op basis van de in die jaren verworven kennis en ervaring tot een nadere beleidsinvulling te komen.
- De context waarbinnen de gemeente beleid ontwikkelt is niet statisch. Van rijkswege worden nog steeds aanpassingen gepleegd, bijvoorbeeld als het gaat om het opnemen van jonggehandicapten in het doelgroepregister.
- De eerste instroom van jonggehandicapten richting werk onder gemeentelijke verantwoordelijkheid heeft plaatsgevonden in juni 2015 via de netwerkbesprekingen op pro/vso-scholen. Het ging eind 2015 om een beperkt aantal jonggehandicapten.

Het bovenstaande leidt ertoe dat de onderzoeksvragen niet steeds ten volle beantwoord kunnen worden. De praktijkervaring is nog pril. Daardoor is de beoordeling in dit hoofdstuk een **tussenstand** genoemd waar is gekeken naar de mate waarin op dit moment al aan een norm wordt voldaan. Dit wordt aangegeven met een +, een +/-, of een -. De beantwoording verschaft daarmee inzicht in de mate waarin de gemeente in het vierde kwartaal van 2015 voldeed aan de door de DRK geformuleerde normen. Een + geeft aan dat de norm is gerealiseerd of dat de mate van realisatie conform verwachting is. Een +/- geeft aan dat de norm deels is gerealiseerd, daarbij kan het zijn dat er extra aandacht nodig is om de norm te realiseren. En - geeft aan dat de norm niet is gerealiseerd. Het kan inhouden dat de uitvoering van beleid achterblijft, evenzeer kan de praktijk te pril zijn om die te onderwerpen aan een toets.

De beantwoording van de eerste hoofdvraag is gebaseerd op het beleid, de beantwoording van de tweede en derde hoofdvraag is gebaseerd op de praktijkervaringen van de betrokkenen zoals medewerkers van de gemeente, professionals in het werkgebied, Werkse!, scholen, werkgevers en van een aantal jonggehandicapten uit de doelgroep en hun ouders.

Hoofdvraag 1: In welke mate zijn de aanbevelingen³ uit het Re-integratie rapport in relatie tot de jonggehandicapten geïntegreerd in het Delftse beleid en uitvoering?

Deelvraag 1: Heeft gemeente Delft prioritering aangebracht in de verschillende doelgroepen jonggehandicapten?

Norm 1.1: Er is een prioritering aangebracht naar instroom van doelgroepen en uitstroom naar werk/dagbesteding.

praktijk: + Er is prioritering aangebracht naar instroom en uitstroom

toelichting: Bij de inzet van re-integratiemiddelen blijft Delft, conform het door de gemeenteraad overgenomen advies van de DRK, investeren in de brede groep (dus ook de mensen zonder direct perspectief op werk). Speciale aandacht gaat hierbij nu uit naar jongeren en de nieuwe groep met een arbeidsbeperking, met name de jonggehandicapte schoolverlaters.

Norm 1.2: Er is onderscheid aangebracht in doelgroepen naar aard van de beperkingen en/of naar afstand tot de arbeidsmarkt/loonwaarde.

praktijk: + Er is onderscheid aangebracht naar afstand tot de arbeidsmarkt. Op basis van de experimenteerjaren moeten blijken of er ook behoefte is aan onderscheid in doelgroepen

toelichting: Er is geen onderscheid gemaakt in doelgroepen naar de aard van de beperkingen, wel in termen van afstand tot de arbeidsmarkt en benodigde begeleiding. Het beleid is gericht op mogelijkheden en niet op specifieke doelgroepen. De leer- en experimenteerjaren worden benut om te bezien in welke mate specificering in het beleid en uitvoering geboden is.

³ door de gemeenteraad overgenomen

Deelvraag 2: Heeft gemeente Delft re-integratiebeleid ontwikkeld voor jonggehandicapten?

Norm 2.1: Er is specifiek re-integratiebeleid ontwikkeld voor jonggehandicapten waarvan de specificiteit is aangebracht in termen van: aanpak, middelen en resultaten.

praktijk: +/- Er is specifiek beleid ontwikkeld in termen van aanpak, middelen. Resultaten zijn nog niet benoemd.

toelichting: Opgedane expertise uit de pilot pro/vso is benut voor de ontwikkeling van het inrichten van de Toegang en het dienstverleningsconcept Participatiewet in het experimenteerjaar 2015. Waar nodig is uitvoeringsbeleid vastgelegd. Voor elk (nieuw) instrument in de regionale toolbox werkbedrijf Haaglanden zijn bijvoorbeeld de beleidsuitgangspunten en uitvoeringsregels vastgelegd. Een ander voorbeeld is de vertaling van het regionaal samenwerkingsmodel pro/vso naar een lokaal dienstverleningsconcept en bijbehorende werkprocessen voor de uitvoeringsprofessionals. De beperkte instroom van jonggehandicapten en de nog prille ervaring met deze doelgroep (sinds juni 2015 zijn 10 jonggehandicapte schoolverlaters ingestroomd in een gemeentelijk werktraject⁴) maakt dat er nog geen aanleiding is geweest om aanvullend specifiek beleid te ontwikkelen voor jonggehandicapten ('beleid volgt op praktijk' is het Delftse beleid). WSP/Werke! kan gebruik maken van de instrumenten die onderdeel zijn van de regionaal ontwikkelde toolkit. Ook zijn er nog geen resultaatindicatoren ontwikkeld voor jonggehandicapten.

De aanpak is specifiek door de vindplaatsgerichte benadering en door het realiseren van maatwerk. Er wordt aangesloten bij de vindplaatsen voor uitstroom naar de arbeidsmarkt en bij het toeleidingstraject dat vanuit scholen voor pro/vso naar een stage bij een werkgever is ingezet aan het einde van de schoolperiode.

Jonggehandicapten die pro/vso verlaten en voor wie werk of een vervolgopleiding niet haalbaar is, kunnen uitstromen naar dagbesteding of een vorm van vrijwilligerswerk. Tot op heden is nog geen enkele jonggehandicapte schoolverlater doorgestroomd naar dagbesteding. Mocht een schoolverlater voor dagbesteding op grond van de Wmo in aanmerking komen, dan wordt dit sluitend verzorgd.

De middelen zijn gespecificeerd. Voor 2015 is een beperkt budget gereserveerd, passend bij de verwachte beperkte instroom van jonggehandicapten vallend onder de gemeentelijke verantwoordelijkheid.

⁴ Een aantal schoolverlaters is direct op met een proefplaatsing gestart (WSP plaatsing).

Deelvraag 3: Heeft gemeente Delft beleid ontwikkeld voor de niet-uitkeringsgerechtigden nieuwe stijl?

Norm 3.1: Er is een doelgroep specificatie niet-uitkeringsgerechtigde nieuwe stijl gemaakt.

praktijk: + Er is een doelgroepspecificatie en de voorzieningen uit de toolbox zijn beschikbaar voor deze doelgroep.

toelichting: Voor niet-uitkeringsgerechtigden, in het bijzonder diegenen met een arbeidsbeperking, is een beleidskader ontwikkeld waarin is vastgelegd wanneer welke re-integratievoorzieningen voor deze doelgroep worden ingezet.

De definitie⁵ van een Niet uitkeringsgerechtigde in de participatiewet is: de persoon jonger dan de pensioengerechtigde leeftijd, die als werkloze werkzoekende staat geregistreerd bij het Uitvoeringsinstituut werknemersverzekeringen en die geen recht heeft op arbeidsondersteuning op grond van de Wet arbeidsongeschiktheidsvoorziening jonggehandicapten of een uitkering op grond van deze wet of de Werkloosheidswet, de Wet inkomensvoorziening oudere werklozen, de Wet arbeidsongeschiktheidsverzekering zelfstandigen, de Wet arbeidsongeschiktheidsvoorziening jonggehandicapten, de Wet werk en inkomen naar arbeidsvermogen, de Wet op de arbeidsongeschiktheidsverzekering, de Toeslagenwet, de Tijdelijke wet beperking inkomensgevolgen arbeidsongeschiktheidscriteria, de Algemene nabestaandenwet dan wel een uitkering op grond van een regeling, die met deze wetten naar aard en strekking overeenstemt.

Binnen de arbeidsmarktregio Haaglanden hebben de gemeenten afgesproken dat alle voorzieningen uit de regionale toolbox werkgeversdienstverlening ook beschikbaar worden gesteld voor niet-uitkeringsgerechtigden:

- a) die vallen onder de doelgroep Banenafpraak;
- b) die niet onder categorie a vallen, maar wel een loonwaarde hebben die lager is dan 100%;
- c) 16/17-jarige schoolverlaters (via VSV en sluitende aanpak) die niet leer- en/of schoolbaar zijn;
- d) jongeren van (oorspronkelijk) pro/vso die niet onder categorie a t/m c vallen en re-integratieondersteuning nodig hebben.

⁵ Participatiewet Artikel 6 lid 1a

Deelvraag 4: Heeft gemeente Delft expertise geborgd om jonggehandicapten goed te kunnen bedienen?

Norm 4.1: Er is onderzocht welke expertise nodig is om de doelgroep goed te bedienen, onderscheiden naar expertise op het gebied van kennis van de doelgroep, succes- en faalfactoren en de specifieke aanpak van de doelgroep.

praktijk: +/- De jaren 2015 en 2016 vormen een leerperiode. In deze periode wordt onderzocht welke expertise nodig is en het opbouwen van expertise vindt plaats via leren en ervaren en het bundelen van reeds aanwezige expertise.

toelichting: De gemeente benut de jaren 2015 en 2016 als een leerperiode waarin de benodigde kennis en expertise wordt verbonden en verworven. De lerende aanpak heeft in ieder geval tot dusver het volgende beeld opgeleverd:

- De situatie van iedere jonggehandicapte vraagt om maatwerk. Dat vraagt steeds om maatwerk binnen (nog te ontwikkelen) kaders. Alle respondenten onderschrijven de noodzaak tot maatwerk.
- De gemeente krijgt steeds meer zicht op de totale doelgroep doordat ook meer mbo-leerlingen gevolgd worden.
- Het is effectiever om jonggehandicapten werkervaring op te laten doen bij een externe werkgever dan bij Werkse! zelf. Via een stage bij een externe werkgever kan de laatste zich een beeld vormen van de competenties en motivatie van de jonggehandicapte. Ook voor de jongere is deze ervaring van waarde. Als de ervaring van de jongere en de werkgever positief is kan de werkgever gevraagd worden direct aansluitend op de stage mee te werken aan een proefplaatsing met het oogmerk de proefplaatsing te laten volgen door een dienstverband.

Norm 4.2: Deze expertise is geborgd.

praktijk: +/- Waar mogelijk wordt de expertise doorvertaald naar aanpassingen in de aanpak. De gemeente leert nu nog welke expertise nodig is. Nadat is vastgesteld welke expertise nodig is, kan pas worden bepaald in welke mate deze is geborgd.

toelichting: De werkprocessen zijn inmiddels beschreven en deze worden periodiek aangepast aan nieuwe ervaringen en ontwikkelingen. Omdat 2015 en 2016 leerjaren zijn, zal de borging moeten toenemen naarmate het einde van deze periode nadert. Eind 2016 kan worden bepaald in hoeverre de 'lessons learned' zijn verankerd in beleid en werkprocessen.

Deelvraag 5: Heeft gemeente Delft de werkgeversbenadering aangepast zodat jonggehandicapten kunnen instromen op regulier werk/dagbesteding?

Norm 5.1: De gemeente Delft heeft de werkgeversbenadering voor jonggehandicapten aangepast in termen van voorlichting, wijze van matching, instrumentarium met inachtneming van het beschikbare budget.

praktijk: +/- De werkgeversbenadering is niet specifiek aangepast voor jonggehandicapten maar richt zich in bredere zin op doelgroepen die in aanmerking komen voor de regionale toolbox. In de leer- en experimenteer jaren zal moeten blijken of deze aanpak passend is.

De werkgeversbenadering richt zich op de meerdere doelgroepen. De jonggehandicapten zijn er daar één van. Er is geen specifieke werkgeversbenadering voor jonggehandicapten. Uitgangspunt is de afstand tot de arbeidsmarkt van individuele werkzoekenden voor wie de gemeente verantwoordelijk is.

Norm 5.2: In de praktijk wordt deze specifieke werkgeversbenadering ook toegepast.

Er is geen specifieke werkgeversbenadering voor jonggehandicapten waar de norm op kan worden getoetst. De praktijk biedt nog geen zicht op de mate waarin al dan niet behoefte zou zijn aan een specifieke werkgeversbenadering.

Deelvraag 6: Wat waren eventuele belemmeringen? Hebben er tussentijdse beleidswijzigingen plaatsgevonden? Waarom en welke?

Norm 6.1: Tussentijdse beleidswijzigingen als gevolg van belemmeringen bij het uitvoeren van aanbevelingen van de rekenkamer zijn vastgelegd en onderbouwd.

De praktijk heeft tot nu toe niet geleid tot tussentijdse beleidswijzigingen ten aanzien van jonggehandicapten.

Norm 6.2: De gemeenteraad is hierover geïnformeerd.

Er zijn geen relevante tussentijdse beleidswijzigingen opgetreden, norm 6.2 is op dit moment nog niet relevant.

Deelvraag 7: De gemeenteraad heeft informatie en instrumenten die nodig zijn om uitvoering bij te sturen.

Norm 7.1: Er zijn instrumenten voor monitoring gerealiseerd.

praktijk: +/- Er zijn (nog) geen instrumenten voor monitoring gerealiseerd op gemeentelijk niveau.

toelichting: De gemeente beziet in 2015/ 2016 welke sturingsinformatie anders dan in- en uitstroomcijfers en uitputting van re-integratiebudgetten nodig is. Regionaal is de monitoring banenafspraken en beschut werk opgezet en beschikbaar. Het is de vraag of meer meet-instrumentarium toegevoegde waarde heeft, gelet op de beschikbaarheid van diverse monitors op landelijk niveau die ook informatie geven over Delft.

Norm 7.2: De gemeenteraad wordt geïnformeerd over voortgang en resultaten

praktijk: + De gemeenteraad is geïnformeerd over de voortgang en eerste resultaten.

toelichting: Vóór de inwerkingtreding van de Participatiewet is de gemeenteraad geïnformeerd met factsheets. In 2015 is voor de Commissie Sociaal Domein een 'Presentatie Monitoring' gegeven. Daarin zijn geen cijfers opgenomen over jonggehandicapten. In de raadsinformatiebijeenkomst van 13 oktober 2015 over de tussentijdse evaluatie van de toegang in Delft is aangegeven dat negen schoolverlaters pro/vso ondersteuning van de gemeente hebben bij uitstroom naar werk. Vier van deze jongeren zijn gestart met een proefplaatsing bij een werkgever en hebben zicht op een baan.

Deelvraag 8: Hoe wordt gestuurd op het budget voor de aanpak voor jonggehandicapten? Welke keuzes worden daarbij gemaakt?

Norm 8.1 : Er zijn normbedragen voor de inzet van onderscheiden instrumenten.

Norm 8.2: De uitputting van het budget wordt periodiek gemonitord.

praktijk +/- Voor 2015 is een klein budget beschikbaar passend bij de instroom. De gemeente stuurt vanuit haar regierol Werkse! aan via de prestatieovereenkomst, waarvan de begroting een onderdeel uitmaakt.

Hoofdvraag 2: Is sprake van een integrale begeleiding van jonggehandicapten?

Deelvraag 1: Is er één integrale instroom voor jonggehandicapten voor werk, maatschappelijke ondersteuning en jeugdhulp gerealiseerd?

Norm 1.1: Er is één integrale toegang voor jonggehandicapten voor werk, maatschappelijke ondersteuning en jeugdhulp gerealiseerd.

praktijk +/- Er zijn meerdere toegangen voor jonggehandicapten, iedere toegang is integraal vormgegeven. Het doel is om per 2018 één integrale toegang te hebben gerealiseerd.

toelichting: De toegang kent integrale toegang en de ‘benadering’. De loketfunctie ‘integrale toegang’ is het Klantcontactcentrum (KCC). De benadering voor jonggehandicapten kent de volgende elementen: netwerkoeverleggen pro/vso scholen, samenwerking met leerplicht/VSV, een instroomconsulent voor jongeren tot 27 jaar vanuit de Jongerenacademie die gedetacheerd is bij het KCC en de intake bij toegang Jeugd/Wmo met als aanleiding een zorgvraag.

De benadering is in Delft outreachend vormgegeven (naar de doelgroep toe in plaats van de doelgroep die verondersteld wordt de gemeente te benaderen) en kent een integraal karakter door de betrokkenheid van verschillende expertises. Door middel van een vindplaatsgerichte aanpak op scholen tracht de gemeente een sluitende aanpak te realiseren. De netwerkbijeenkomsten op de scholen zijn integraal samengesteld: vertegenwoordigers van de school, de coördinator pro/vso van de gemeente Delft (Toegang participatie), de contactpersoon voor deze school van het team Toegang Jeugd van de gemeente om de zorgcomponent in de gaten te houden, het UWV en een arbeidsdeskundige van Werkse! doen mee. Door deze brede samenstelling is een integrale blik op de jonggehandicapten mogelijk, waarbij zowel oog voor werk als voor een eventuele zorgbehoefte in beeld is.

De sluitende aanpak op het mbo is nog in ontwikkeling. De inschatting van professionals is dat de meest kwetsbare groep bestaat uit jonggehandicapten die de entreeopleiding/mbo-1 volgen. De overstap van pro/vso kan problematisch zijn en de overstap van de entreeopleiding naar werk. De begeleiding is minder intensief bij deze overgangen dan de begeleiding van pro/vso naar werk. Ook kunnen de jongeren niet zo makkelijk ingevoerd worden in het doelgroepprofiel⁶. Daarnaast is het risico dat de doelgroep op het mbo eerder uit beeld raakt waardoor van een sluitende aanpak geen sprake is.

⁶ Leerlingen van het VSO-onderwijs kunnen zonder een beoordeling door UWV worden opgenomen in het doelgroepprofiel banenafpraak. Voor deze groep zijn voldoende en eenduidige gegevens beschikbaar om hen zonder een beoordeling door UWV op te nemen in het doelgroepprofiel banenafpraak. Leerlingen van het

De gemeente Delft is het gesprek gestart met het mbo over leerlingen met een mogelijke arbeidsbeperking. Volgens het mbo kijkt de gemeente vooral naar vso en pro, maar niet naar mbo niveau 2, 3 of 4 met lichamelijke beperkingen terwijl ook zij baat hebben bij de sluitende aanpak van onderwijs naar werk. Leerlingen die doof, blind of lichamelijk beperkt zijn komen zo ook in beeld. Een ander aandachtspunt is dat er jonggehandicapten zijn met een beperking (bijvoorbeeld een autistische stoornis) die een niveau boven de startkwalificatie aankunnen, terwijl hun arbeidsniveau lager is, waardoor bij start op de arbeidsmarkt een opleidingsniveau hebben dat niet overeenkomt met hun arbeidsniveau. Het is nu niet helder welke inzet de gemeente voor deze groep beschikbaar heeft. Ook het UWV heeft hier een rol omdat het mbo leerlingen zijn die onder de verantwoordelijkheid van het UWV vallen (Wajong toegekend voor 31-12-2014). Onderwijsvoorzieningen voor jonggehandicapten is een verantwoordelijkheid van het UWV.

Norm 1.2: Bij jonggehandicapten die door hun beperkingen belemmerd worden om (betaalde) arbeid te verrichten wordt een brede intake gedaan om vast te stellen welke ondersteuning zij behoeven op het gebied van arbeidsmarkttoeleiding, dagbesteding, hulp of zorg of bij terugkeer naar school.

praktijk: +/- Er wordt gewerkt met een integrale intake. De vindplaatsgerichte benadering waarin de brede intake zit verwerkt, verschilt per type school. Op het pro/vso wordt de brede intake gedaan. Op andere onderwijstypen moet de brede intake nog verder vorm krijgen.

Toelichting: Per school pro/vso is er een contactambtenaar vanuit het team Toegang Jeugd. Dat creëert laagdrempeligheid bij ouders om (jeugd)hulp te vragen. Bij toeleiding naar werk wordt de leefsituatie van leerlingen in beeld gebracht, waaronder beperkingen en problemen die belemmerend kunnen zijn voor de uitstroom naar werk. Dat kan leiden tot een verwijzing naar (jeugd)hulp. Indien beperkingen en problemen zodanig zijn dat ze uitstroom naar werk verhinderen, dan worden andere opties gezien, zoals beschut werk, sociale activering, Lekker Bezig.

Praktijkonderwijs (pro) of van een mbo-entreeopleiding kunnen zich conform de afspraken uit de 8 mei brief rechtstreeks melden bij UWV voor een aanvraag doelgroep beoordeling banenafpraak. Deze landelijke afspraak is op 25 november 2015 tot stand gekomen. Leerlingen moeten zich zelf aanmelden via een aanvraag beoordeling arbeidsvermogen.

Deelvraag 2: Hoe wordt de situatie van jonggehandicapten die in aanmerking komen voor werk en/of maatschappelijke ondersteuning in kaart gebracht?

Norm 2.1: De situatie van jonggehandicapten die in aanmerking komen voor werk en/of maatschappelijke ondersteuning wordt in kaart gebracht door middel van een eenduidig intakeproces waarbij alle aspecten worden meegenomen.

praktijk: +/- Het intake proces is nog niet eenduidig en kan verschillen per school. Processen zijn nog in ontwikkeling, mede op basis van inzichten uit de praktijk. Er is een eerste versie van een integraal formulier voor de hele regio dat nog verbetering behoeft.

toelichting: In de arbeidsmarktregio Haaglanden is een Vragenformulier Arbeidsvermogen vastgesteld. Dit formulier brengt de leefsituatie van jonggehandicapten in beeld en beperkt zich niet alleen tot werk. Aanleiding voor de ontwikkeling van het formulier zijn de grote verschillen in beschikbaarheid en registratie van informatie over leerlingen tussen de pro/vso-scholen. Scholen voor pro/vso (die zelf al beschikken over intake-instrumenten) hebben kritiek op het formulier (dat gedeeld wordt door Werkse!); het invullen van het formulier zou arbeidsintensief zijn en weinig aanvullende informatie opleveren. Omdat het formulier door scholen verschillend wordt gebruikt/ bepaalde onderdelen ervan niet worden ingevuld is nog geen sprake van een eenduidige intakeprocedure. In de regionale werkgroep is afgesproken tot en met december 2015 met het formulier te experimenteren. Evaluatie en doorontwikkeling vindt op dit moment plaats. De impact van de landelijke maatregelen (ten behoeve van vereenvoudiging werkprocessen beoordeling indicatie banenafpraak, mei resp. november 2015) en daarmee gedeeltelijke overlap met het regionale formulier neemt de gemeente daarin mee.

Norm 2.2: Op basis van de intake wordt een individueel plan van aanpak opgesteld waarin toeleiding naar arbeid, indien wenselijk of nodig, vergezeld gaat van ondersteuning/hulp/zorg op een of meerdere terreinen.

praktijk: +/- Voor jongeren die instromen vanuit pro/vso is een individueel plan opgesteld. De instroom vanuit andere onderwijs typen is nog in ontwikkeling.

toelichting: Op basis van een intake en het vragenformulier Arbeidsvermogen wordt voor die leerlingen voor wie werk een reële optie is door de coördinator pro/vso een plan van aanpak op hoofdlijnen opgesteld. De gemeente is wettelijk verplicht bij een besluit tot toekenning van algemene bijstand voor zover dat ziet op personen van 18 jaar of ouder, doch jonger dan 27 jaar, een plan van aanpak op te stellen. Als een uitstromende leerling door de coördinator wordt aangemeld bij Werkse! wordt daar het plan van aanpak nader uitgewerkt. Eventueel maakt ondersteuning/jeugdhulp onderdeel uit van het plan van aanpak. In beginsel staan bij behoefte aan hulp twee wegen open: het toeleidingstraject naar werk en het verlenen van hulp vinden gelijktijdig plaats, dan wel de hulpbehoefte is dermate zwaar dat het nog geen optie is om de toeleiding naar werk te starten. De praktijk zal hier nader duidelijkheid moeten verschaffen. Meerdere leerlingen kregen al hulpverlening tijdens de schoolperiode. Deze ondersteuning is gecontinueerd.

Deelvraag 3: Is er continuïteit in de aanpak van school naar werk/dagbesteding?

Norm 3.1: In de aanpak worden onbedoelde onderbrekingen van begeleiding/ondersteuning voorkomen.

praktijk: +/- In de processen zijn voorwaarden voor continuïteit gerealiseerd. De praktijk moet uitwijzen in hoeverre het lukt onbedoelde onderbrekingen te voorkomen.

toelichting: Het streven is om opleiding en toeleiding naar werk in de tijd bezien zonder onbedoelde onderbrekingen op elkaar te laten aansluiten. Er zijn netwerkoverleggen op de scholen waarbij team Jeugd is aangesloten voor de zorgcomponent en een arbeidsdeskundige van Werkse! voor de werkcomponent. Zij kijken naar de continuïteit. Werkse! werkt het plan van aanpak dat de coördinator pro/vso van de gemeente Delft met de jongere in kwestie heeft opgesteld verder uit. Dit is samen met de aansluiting op de schoolstages een belangrijke stap voor de borging van de continuïteit. Nazorg vanuit scholen voor pro/vso is belangrijk. Het is bekend dat jonggehandicapten die hun eigen capaciteiten overschatten, hun zaken zelf willen regelen en vervolgens de mist in gaan. Daarom zijn de scholen (die

overigens een nazorgplicht hebben voor de duur van twee jaar⁷) gestart met het periodiek onderhouden van contact met de uitgestroomde leerlingen. Deze scholen hebben vanuit hun jarenlange ervaring met de jongere als leerling zicht op de mogelijkheden en beperkingen en hebben over het algemeen een sterke band met de jongere.

Hoofdvraag 3: Wat zijn de praktijkervaringen, succesfactoren en knelpunten bij de begeleiding van jonggehandicapten naar werk/dagbesteding?

Deelvraag 1: Is er continuïteit in de aanpak van school naar werk/dagbesteding?

Norm 1.1: Er is continuïteit in de aanpak van school naar werk/dagbesteding.

praktijk: +/- De praktijk moet nog uitwijzen in hoeverre het lukt continuïteit aan te brengen in de aanpak. Daarbij is specifiek aandacht gewenst voor de aansluiting op mbo.

toelichting: Een van de belangrijkste opbrengsten van de pilot pro/vso is dat het de moeite loont om gedurende de schoolperiode al gezamenlijk (gemeente, school en jongere) toe te werken naar een passende werkplek. Daarom is besloten dat de coördinator pro/vso ruimschoots voor het moment van het verlaten van de school al met de school en de leerling meedenkt, en meewerkt naar de toeleiding naar werk voor die leerlingen voor wie dat een reële optie is. De ervaringen in 2015 zijn dat het niet steeds lukte om school en werk zonder ongewenste onderbrekingen op elkaar te laten aansluiten. Om onderbrekingen te voorkomen is besloten medewerkers van Werkse! al eerder in het schooljaar op de scholen in te zetten.

De ervaring van professionals is dat leerlingen op het pro/vso in beeld zijn en dat dat een basis is voor continuïteit. Jonggehandicapte leerlingen op het mbo lijken minder in beeld te zijn als het gaat om leerlingen van mbo 2, 3 en 4.

Deelvraag 2: Wordt bij de toeleiding naar arbeid aangesloten bij de ondersteuning die jonggehandicapten (hebben) ontvangen in het vso of pro?

Norm 2.1: Bij de toeleiding naar arbeid wordt aangesloten bij de ondersteuning die jonggehandicapten (hebben) ontvangen in het vso of pro.

praktijk: + Er wordt aangesloten op de ondersteuning die jongeren ontvangen vanuit pro/vso.

⁷ Op grond van artikel 44 Wet kwaliteit vso hebben scholen voor vso een tweejarige nazorgplicht. Ex-leerlingen en hun ouders kunnen in de periode de school om advies vragen bij vragen over werk, een vervolgopleiding of dagbesteding.

toelichting: De aansluiting vindt plaats via de gemeentelijke coördinator pro/vso en de schoolcontactambtenaren van het team Jeugd. In enkele casussen wordt de stage die jongeren voor school volgen omgezet in een proefplaatsing. In die gevallen is wel sprake van voortzetting van de ondersteuning. Er zijn ook voorbeelden waarbij de jongeren eerst nog extra vaardigheden aangeleerd krijgen voordat zij naar werk worden toegeleid. Ten slotte zijn de scholen van plan om het curriculum beter te laten aansluiten op de (informatie)behoefte van Werkse!, om zo het proces van toeleiding naar arbeid meer te stroomlijnen.

Deelvraag 3: Wordt bij toeleiding naar arbeid gebruik gemaakt van het stagenetwerk (werkgevers) van scholen voor vso en pro?

Norm 3.1: Bij toeleiding naar arbeid wordt gebruik gemaakt van het stagenetwerk (werkgevers) van scholen voor vso en pro.

praktijk +/- In de praktijk wordt aangesloten op wat al loopt/in gang is gezet op het pro/vso in de voorbereiding op de arbeidsmarkt. De leerjaren zullen moeten uitwijzen in hoeverre het lukt structureel gebruik te maken van het stagenetwerk. Stageplekken voor jongeren met lage loonwaarde zijn een knelpunt.

toelichting: Waar mogelijk wordt de stage vanuit school omgezet naar een werkplek. Er wordt dus gebruik gemaakt van de stages die de jongeren lopen. Scholen beschikken over een stevig, maar klein netwerk. Deze bedrijven worden niet 1-op-1 door Werkse! benaderd voor acquisitie of geïntegreerd in de regionale werkgeversbenadering.

Het beeld uit de praktijk is dat de netwerken van de scholen nu dubbelingen van werkgevers hebben. Ook is het beeld dat er dubbelingen zijn tussen het netwerk van Werkse! en de scholen. Daardoor onderhouden soms meerdere partijen contact met één werkgever. WSP Haaglanden, waar WSP Delft/Werkse! onderdeel van uitmaakt, heeft een bredere doelstelling voor het plaatsen van mensen dan de pro/vso -scholen. In hun werkgeverscontacten hebben de WSP's ook aandacht voor stageplekken voor (arbeidsbeperkte) jongeren.

De hoeveelheid stageplekken voor de leerlingen met potentieel een lagere loonwaarde is benoemd als aandachtspunt. Voor de leerlingen die een lage loonwaarde hebben zijn er weinig plekken beschikbaar. Vanuit Werkse! worden dergelijke stageplekken vaak pas aangeboden als de leerlingen van school af komen. Werkse! biedt als werkgever vier tot zeven stageplekken aan voor PRO/VSO leerlingen in hun laatste schooljaar (afhankelijk van de vraag van de scholen).

Deelvraag 4: Wordt bij toeleiding naar arbeid zowel de klant als de potentiële werkgever ondersteund in het matchingsproces?

Norm 4.1: Bij toeleiding naar arbeid wordt zowel de jonggehandicapte als de potentiële werkgever ondersteund in het matchingsproces

praktijk: +/- Zowel de jonggehandicapte als de werkgever worden ondersteund, de ervaringen zijn wisselend.

toelichting: In de meeste casussen bouwt Werkse! verder op hetgeen dat er al is, namelijk een stage of een netwerk rondom de jongere. Werkse! merkt op dat scholen soms te graag de jongere willen ondersteunen in hun wensen en dromen en daardoor verkeerde verwachtingen scheppen. Dit is een risico voor het matchingsproces. De (potentiële) werkgevers geven aan dat zij ondersteuning ontvangen vanuit Werkse! in het matchingsproces, en begeleiding bij proefplaatsing. De praktijkervaringen van werkgevers zijn wisselend over de matching en begeleiding. Zie ook de beantwoording van deelvraag 6. Benoemde verbeterpunten zijn het realiseren van een eenduidige toolbox voor instrumenten van regio en UWV, werkgeversbenadering door scholen en Werkse!, duurzame inzet van instrumenten. Er is op regionaal niveau binnen de wettelijke kaders zoveel mogelijk een eenduidige toolbox gerealiseerd.

Deelvraag 5: Zijn voor jonggehandicapten die duurzaam geen arbeidsvermogen hebben, alternatieven beschikbaar in de vorm van dagbesteding of vrijwilligerswerk?

Norm 5.1: Voor jonggehandicapten die duurzaam geen arbeidsvermogen heeft, zijn alternatieven beschikbaar in de vorm van dagbesteding of vrijwilligerswerk.

Hier is geen praktijkervaring mee opgedaan door de geïnterviewde professionals.

Deelvraag 6: Wat zijn de praktijkervaringen van betrokkenen? (open vraag)

In de beantwoording van de andere deelvragen bij hoofdvraag 2 en 3 zijn praktijkervaringen verwerkt. De beantwoording van deze deelvraag is aanvullend. Bij de praktijkervaringen moet in ogenschouw worden genomen dat er sprake was van een kleine populatie.

De invoering van de Participatiewet heeft gevolgen voor jongeren en ouders. In de overgang treden wijzigingen op. Contactpersonen wijzigen en plannen worden bijgesteld. In de praktijk blijkt dat de sluitende aanpak nog niet altijd gerealiseerd wordt. De twee geïnter-

Jong aan de slag? 43

viewde jongeren en hun ouders geven aan dat er een periode zat tussen einde school en instroom bij Werkse!. Er treden ook praktische problemen op, bijvoorbeeld wanneer een jongere uit Delft onderwijs volgt buiten de gemeente. De gemeentelijke aanpak sluit nu niet aan op alle scholen in de regio. De wijzigingen leiden ook tot onzekerheid bij jongeren en ouders. De nieuwe aanpak is - conform besluitvorming - nog niet uitgekristalliseerd.

De ervaring van jongeren die instromen bij Werkse! is dat er maar beperkte keuze is in richtingen voor (beschut) werk bij Werkse! (de basisinfrastructuur is: groen, schoonmaak of productie). De keuzes sluiten niet altijd aan bij de gewenste werkzaamheden, opleiding en oriëntatie. In de beschikbare richtingen wordt een traject ingezet voor een periode van 9 maanden. De jongeren ervaren dit traject als demotiverend als de richting en werkzaamheden niet aansluiten bij hun wensen en mogelijkheden. De aangeboden drie richtingen sluiten ook vaak niet aan bij de richtingen die zij hebben gevolgd op hun (praktijk)scholen. Ook is het voor hen lastig te overzien dat een diploma halen, in bijvoorbeeld schoonmaak dat bij Werkse! mogelijk is, hun kansen op vast werk en daarmee zelf je inkomen verdienen, vergroot. Voor de richting en de keuze in werkzaamheden zouden (experimentele) oplossingen gezocht moeten worden. Het traject is sterk gericht op werk. Er wordt (nog) niet gekeken naar een totaalpakket (bijvoorbeeld ook vanuit welzijn, dagbesteding, vrijwilligerswerk) aan mogelijkheden om de jongere te stimuleren in ontwikkeling.

Om jongeren te stimuleren hebben ouders helderheid nodig. Nu kan het gebeuren dat een ouder in overleg met de gemeente de jongere stimuleert voor beschut werk maar dat het UWV de aanvraag afwijst. De splitsing in verantwoordelijkheden tussen gemeente en UWV werkt frustrerend voor alle partijen.

Werkgevers hebben bij de informatievoorziening en matching uiteenlopende ervaringen. Eén van de werkgevers gaf aan dat de jongere die hij via een proefplaatsing in tijdelijke dienst had een communicatieve beperking bleek te hebben die niet te combineren was met het klantcontact. De werkgever kon de jongere daardoor geen 'passende' functie bieden. Een andere werkgever gaf aan juist goed geïnformeerd te zijn over de jongere die hij een kans gaf via een proefplaatsing. De werkgever kon in contact komen met mensen die met de jongere hadden gewerkt, zoals de mentor van de school, de directeur van de school en de begeleider van de stage. Hierdoor kon de werkgever een passende functie bieden en een weloverwogen besluit nemen. De werkgever waardeerde het persoonlijke contact. Dit persoonlijke contact bestaat onder meer uit periodieke gesprekken die Werkse! met werkgevers voert. Deze gesprekken vinden wekelijks plaats.

Zowel werkgevers als Werkse! geven aan dat jongeren heel verschillend tegenover werk staan. De ene jongere is heel gemotiveerd, maar er zijn ook jongeren die zichzelf nog als

scholier zien en niet als potentiële werknemer. Ook zijn er jongeren met de neiging tot zelfoverschatting. Als acceptatie van ondersteuning lastig is zelfoverschatting op de loer liggen. Dit is ene punt van aandacht voor alle betrokken partijen.

De klik tussen jongeren en begeleider is erg belangrijk vinden zowel de werkgevers als de professionals van Werkse!. Werkse! sluit zoveel mogelijk aan bij de stage zodat deze klik wordt gestimuleerd. De benadering richt zich op de 'intrinsieke motivatie'. De werkgevers geven aan dat als collega-werkgevers niet 'intrinsiek gemotiveerd' zijn om de jongere te helpen dat zij zich waarschijnlijk zullen vertillen aan de tijdsinvestering die nodig is om iemand met een arbeidshandicap aan het werk te helpen en te houden. Dit geldt ook binnen het bedrijf; als de directeur/eigenaar het ziet zitten dan hoeft dat niet te betekenen dat de directe leidinggevende dezelfde motivatie heeft. Uit de praktijk blijkt dat een plaatsing daardoor problematisch kan verlopen. Zo is er een voorbeeld waarbij een jongere met een bedrijfsleider te maken kreeg die eisen stelde aan zichzelf en aan de omgeving waar de jongere niet aan kon voldoen. De professionals bij Werkse! bevestigen het belang van wederzijds vertrouwen. Dit is evenzeer van toepassing op hun relatie met de jongere.

Ouders kunnen een belangrijke rol bij de uitstroom naar werk spelen. Sommige ouders zijn overal van op de hoogte en zij ondersteunen de jongere waar mogelijk. Andere ouders hebben zelf ook ondersteuning nodig. Voor deze ouders is het veel lastiger om hun zoon/dochter goed te ondersteunen bij de toeleiding naar arbeid. Deze rol kan overigens ook worden overgenomen door anderen zoals familie of (gezins)voogd.

Deelvraag 7: Wat zijn succesfactoren bij de begeleiding van jonggehandicapten naar werk/dagbesteding? (open vraag)

De praktijkervaring is summier. Het is te vroeg om de spreken van succesfactoren vanuit de praktijk.

Vanuit de praktijkervaring uit de pilot pro/vso in Delft is op een aantal onderdelen de uitvoering aangepast. Deze aanpassingen zijn indicaties voor succes:

- Werkse! start in een eerder stadium op de scholen om de aansluiting op het traject naar werk te verbeteren.
- De aansluiting op de schoolstage is een basis voor het realiseren van een leerwerkplek.
- De vindplaatsgerichte benadering is een basis voor een sluitende aanpak (mits de benadering verder wordt doorontwikkeld).
- Volledige informatievoorziening aan de werkgever en het realiseren van een match waarbij een klik tot stand komt is een indicatie voor succes.

- Nazorg vanuit scholen voor pro/vso is belangrijk. De scholen bieden nu actief nazorg. Er zijn veel jonggehandicapten die hun eigen capaciteiten overschatten, hun zaken zelf willen regelen, terwijl zij dat niet zelfstandig kunnen. Het is van belang dat pro/vso scholen (die overigens een nazorgplicht voor de duur van 2 jaar hebben) de uitgestroomde leerlingen periodiek benaderen om naar hun situatie te informeren. Deze scholen hebben vanuit de jarenlange ervaring met de jongere als leerling zicht op de mogelijkheden en beperkingen en hebben over het algemeen een sterke band met de jongere.

Opgemerkt kan worden dat de huidige uitvoering aansluit op een aantal succesfactoren die uit onderzoek uit den lande bekend zijn: een goede dienstverlening aan werkgevers en de individuele benadering van de jonggehandicapte.

Deelvraag 8: Wat zijn knelpunten bij de begeleiding van jonggehandicapten naar werk/dagbesteding? (open vraag)

De gemeente doorloopt twee experimenteer- en leerjaren. Gedurende het onderzoek is gebleken dat knelpunten geconstateerd worden en worden aangepakt. Door de prille ervaringen betreft het vooral verbeteringen/ signaleringen in de uitvoering. Er is nog geen sprake van (hardnekkige) knelpunten in de aanpak. De volgende knelpunten zijn in de praktijk gesignaleerd:

Knelpunten proces

- Van de zijde van Werkse! wordt bepleit bij het transitieplan een expert van Werkse! te betrekken. Nu kan het volgens Werkse! voorkomen dat scholen jongeren naar de dagbesteding sturen, van wie Werkse! denkt dat er kan worden doorgestroomd naar werk. Verwachtingen van scholen en Werkse! ten aanzien van het passende type uitstroom voor leerlingen moeten beter op elkaar worden afgestemd. Sinds oktober 2015 nemen een arbeidsdeskundige en een jobcoach van Werkse! deel aan de netwerkbesprekingen. Tot 1 juli 2015 werd deze taak ingevuld door de arbeidsdeskundige van het UWV.
- Het Vragenformulier arbeidsvermogen verkeert nog in een testfase. In de huidige vorm kan het formulier op weinig enthousiasme rekenen onder de netwerkpartners (scholen en Werkse!). De vragenlijst wordt ervaren als tijdrovend en zou weinig aanvullende informatie bevatten.
- De werkwijze bevat stappen die vertragend kunnen werken. Dat betreft activiteiten van derden zoals de werkwijze van het UWV, of het komt voor dat toeleiding naar werk al georganiseerd is en er al een werkgever is, maar dit niet doorgaat omdat blijkt dat de leerling door een administratieve fout niet in het doelgroepregister is opgenomen. De tijd moet leren of dit ontwerpfouten zijn van processen, of gewenningsfouten als gevolg van nieuwe taken en rollen.
- Het proces van beoordeling bij een proefplaatsing moet eenvoudiger. Nu komen bij een werkgever verschillende mensen (vertegenwoordiger school en vertegenwoordiger Werkse!) langs om verschillende dingen te meten. Als de loonwaardemeting kan worden samengevoegd met andere testen dan scheelt dat alle partijen tijd.
- Nu zijn er meerdere jobcoaches op één vloer. Dat komt door verschillende certificeringseisen van de gemeente en het UWV. Werkse! is bezig om certificering te halen voor de jobcoaches zodat zij ook voor het UWV aan de slag mogen.
- Een verbeterpunt is dat Werkse! en de scholen, zeker het laatste half jaar, gezamenlijk optrekken in het realiseren van stageplaatsen voor de leerlingen.

Knelpunten doelgroep

- Het werken met deze doelgroep is zeer intensief. De doelgroep vraagt veel ondersteuning op leefgebieden die niet direct werkgerelateerd zijn en niet in alle gevallen is andere begeleiding (van (jeugd) hulpverleningsorganisaties zoals Ipse/Mee) aanwezig die de jongere en de omgeving kan ondersteunen. Daarbij speelt mee dat strakke handhaving van regels soms averechts werkt. Door incidenteel creatief om te gaan met regelgeving kan juist efficiënt worden gewerkt. Bijvoorbeeld door leerlingenvervoer open te stellen voor jongeren die naar therapie moeten.
- Jongeren praten vaak beter dan dat ze begrijpen. Daar moet de professional op bedacht zijn om te voorkomen dat ze een weg inslaan die te hoog voor hen is gegrepen, met alle ellende en verspilde moeite en geld van dien.
- Er zijn zorgen over jongeren waarvan het beeld is dat zij structurele begeleiding nodig hebben om aan het werk te komen en te blijven en die van het UWV geen indicatie krijgen. Als een baanindicatie ontbreekt kan de gemeente slechts tijdelijk ondersteuningsinstrumenten inzetten. Dat vormt een drempel voor potentiële werkgevers.
- Het niveau van veel jongeren uit de doelgroep, die nieuw binnenkomen bij de werkgevers, is lager dan de werkgevers van verwachten. Hier ligt een taak voor het werkgeversservicepunt om tot een goed verwachtingenmanagement te komen.
- Werkse! heeft drie keuzes voor werkervaring. Jongeren die in het kader van dit onderzoek zijn gesproken geven te kennen dat de richtingen niet aansluiten bij hun wensen. Zij krijgen daardoor geen perspectief op een door hen als aanvaardbaar geziene loopbaan en raken gedemotiveerd. De geboden plek stimuleert hen niet maar demotiveert. Dat Werkse! geen maatwerk voor alle wensen kan leveren, is duidelijk. Wellicht kan worden gezocht naar uitbreiding van soorten werk en het organiseren van afwisseling met andere tijdsbestedingen, zodat 'moeten' en 'mogen' meer in evenwicht is.
- De arbeidsmarkt is regionaal, terwijl jonggehandicapten vaak zijn aangewezen op werk in de nabijheid van hun woonomgeving omdat regionaal woon-werkverkeer te complex is. De werkplekken zullen dus vooral in de woonomgeving gezocht moeten worden. Het WSP Delft/ Werkse! richt zich op de lokale arbeidsmarkt en neemt beperkingen in de mobiliteit van kandidaten mee in het matchingsproces. Het is de vraag of Werkse! altijd in staat zal zijn hierin te voorzien.

Knelpunten werkgeversbenadering

De toolbox die het UWV hanteert is anders dan de toolbox van de Participatiewet. Dit kan leiden tot onduidelijkheid bij werkgevers over mogelijkheden van bijvoorbeeld een proefplaatsing. Ter indicatie: het UWV hanteert 2 maanden proefplaatsing als uitgangspunt voor mensen met een WAO-, WIA-, WAZ-, Wajong-, Ziektewet- of WW-uitkering. Verlenging tot maximaal 6 maanden is mogelijk na beoordeling van de noodzaak. En het

WSP Haaglanden, waaronder WSP Delft/Werkse!, kan voor kandidaten met een arbeidsbeperking een proefplaatsing verlengen tot maximaal 3 maanden, als 2 maanden te kort te zijn vanwege de loonwaardemeting die gedaan moet worden en een eventuele indicatie van het UWV die moet worden afgewacht.

- Er zijn ook knelpunten die zuiver te herleiden zijn tot de wet en derhalve niet op decentraal niveau kunnen worden opgelost. Een goede communicatie vanuit WSP Haaglanden draagt bij aan beperking van de verwarring bij werkgevers. Een voorbeeld:
Indien een werknemer via Werkse! binnenkomt en gebruik maakt van de loonkostensubsidie compenseert de gemeente de werkgever. De werkgever betaalt de werknemer het geldend minimum- of CAO-loon. De werkgever ontvangt vervolgens het verschil tussen de loonwaarde en het minimumloon via de loonkostensubsidie. Indien een werknemer via UWV binnenkomt en gebruik maakt van de loondispensatie dan compenseert het UWV de werknemer. De werkgever betaalt het loon op basis van de loonwaarde. Het UWV vult het loon van de Wajonger dan aan tot maximaal het bedrag dat hij ontving voordat hij ging werken.
- De werkgevers kunnen ondersteund worden met verschillende instrumenten, maar dit moet wel duurzaam. Tijdelijke inzet van instrumenten (zoals jobcoaching voor de duur van 2 jaar) bij jonggehandicapten die duurzaam begeleiding nodig hebben, vormen een risico op uitval. De ondernemer moet dit zelf oppakken na afloop, maar kan ook overwegen een nieuwe plaatsing aan te gaan, waarbij opnieuw begeleiding wordt meegeleverd.

Aandachtspunt:

Respondenten van pro/vso en Werkse! spreken hun zorgen uit over de toekomstige beschikbaarheid van middelen voor jonggehandicapten. De verwachting is dat de beschikbare middelen vooral worden ingezet voor degenen met een tamelijk geringe afstand tot de arbeidsmarkt. Dit is voor gemeenten financieel aantrekkelijk omdat voor deze kandidaten de loonkostensubsidie laag is en zij minder begeleiding nodig hebben (laaghangend fruit). Dat kan leiden tot verdringingseffecten voor jonggehandicapten met een lage loonwaarde. Door schaarse middelen kunnen jonggehandicapten met een (zeer) grote afstand tot de arbeidsmarkt buiten de boot vallen. Een bijkomende zorg van enkele respondenten is dat met name de middengroep wordt getroffen: de bovengroep stroomt door naar de arbeidsmarkt en voor de ondergroep zal dagbesteding voor handen zijn. Respondenten vrezen voor verdringing: dat de middengroep verstoken blijft van werk én dagbesteding.

Bijlagen

Afkortingen en definities

Normenkader

Documentatie Delft

Literatuurlijst

Lijst geïnterviewden

Bijlage 1: Afkortingen en definities

Afkortingen

GR	Gemeenschappelijke Regeling
IOAW	Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte werkloze werknemers
IOAZ	Wet Inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte gewezen zelfstandigen
SW	Sociale Werkvoorziening
UWV	Uitvoeringsinstituut Werknemers Verzekeringen
VNG	Vereniging Nederlandse Gemeenten
VSO	Voortgezet Speciaal Onderwijs
Wajong	Wet Arbeidsongeschiktheidsvoorziening Jonggehandicapten
WML	Wettelijk Minimum Loon
Wmo	Wet maatschappelijke ondersteuning
WRR	Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid
Wsw	Wet sociale werkvoorziening
WW	Werkloosheids Wet
WWB	Wet Werk en Bijstand
(Z)MLK	(Zeer) Moeilijk Lerende Kinderen

Definities

Banenafpraak	Sociale partners en het Rijk hebben een sociaal akkoord gesloten waarin overeen gekomen is dat de komende jaren 125.000 extra banen worden gecreëerd voor mensen met een arbeidsbeperking. Binnen de Banenafpraak nemen werkzoekenden die op 31 december 2014 een Wajonguitkering hadden en werkzoekenden met een Sw-indicatie die op die datum op de wachtlijst stonden voor werk in de sociale werkvoorziening, een prioritaire plaats in. Gedurende twee jaren komen zij als eerste in aanmerking voor de extra banen.
Jobcoaching	Jobcoaching is de begeleiding op de werkvloer van een nieuwe werknemer én zijn werkgever (eventueel ook collega's) door een bedrijfsexterne coach. De begeleiding is gericht op plaatsing en op verduurzaming van de werkplek. Werkgever kan ook kiezen voor eigen interne jobcoach,
Jonggehandicapte	Jonggehandicapten zijn mensen met een beperking waardoor zij uitgesloten zijn van deelname aan de reguliere arbeidsmarkt of moeilijk toegang tot die arbeidsmarkt hebben. Per 1 januari vallen jonggehandicapten die duurzaam over arbeidsvermogen beschikken onder gemeentelijke verantwoordelijkheid. Ook jongeren die tijdelijk geen arbeidsvermogen hebben vallen onder de gemeentelijke verantwoordelijkheid.
Participatiebaan	In een participatiebaan worden additionele werkzaamheden verricht. Niet de te verrichten werkzaamheden staan centraal maar het leren werken of het (opnieuw) wennen aan werken. Aspecten als omgaan met gezag, op tijd komen, werkritme en samenwerking met collega's zijn allemaal zaken waaraan in een participatiebaan gewerkt kan worden. Ook kan hiermee worden beoordeeld of het werkkterrein past bij de capaciteiten van de uitkeringsgerechtigde, zodat een persoon bijvoorbeeld een opleiding op het betreffende terrein kan gaan volgen en daarmee voor zichzelf een duurzaam perspectief op arbeid kan realiseren.

Regionaal Werkbedrijf Nederland is opgedeeld in 35 arbeidsmarktregio's. Elke arbeidsmarktregio moet een

regionaal werkbedrijf inrichten. Dit is een bestuurlijk samenwerkingsverband tussen gemeenten, werkgevers en werknemersorganisaties en UWV. Doelstelling: Bij elkaar brengen van vraag naar en aanbod van werkzoekenden in een arbeidsmarktregio (in eerste instantie voor de doelgroep Banenafspraken). Inzichtelijk maken van de regionale arbeidsmarktontwikkelingen en plannen. Realiseren van eenduidige ondersteuning bij arbeidsmarkt en personeelsvraagstukken.

UWV WERKbedrijf	De divisie WERKbedrijf van het UWV is belast met arbeidsbemiddeling en re-integratie. Het WERKbedrijf richt zich primair op werkzoekenden met een grote afstand tot de arbeidsmarkt en op werkgevers die deze werkzoekenden willen aan-nemen
Werkgevers-servicepunt	Samen met UWV bouwen gemeenten in de arbeidsmarktregio aan één publiek aanspreekpunt voor werkgevers. In het Werkgeversservicepunt vinden werkgevers één loket voor informatie, advies en expertise.
Werkkamer	Om tot een goed functionerende regionale arbeidsmarkt te komen, hebben de VNG en de Stichting van de Arbeid het initiatief genomen tot de oprichting van de Werkkamer. In de Werkkamer maken VNG en de Stichting van de Arbeid afspraken over samenwerking tussen gemeenten en sociale partners in de 35 arbeidsmarktregio's.

Bijlage 2: Normenkader

Hoofdvraag	Deelvraag	Normen & definitie
1. In welke mate zijn de aanbevelingen uit het Re-integratie rapport in relatie tot de jonggehandicapten geïntegreerd in het Delftse beleid en uitvoering?	Heeft gemeente Delft heeft prioritering aangebracht in de verschillende doelgroepen jonggehandicapten?	Er is een prioritering aangebracht naar instroom van jonggehandicapten naar werk/dagbesteding Er is onderscheid aangebracht in doelgroepen naar aard van de beperkingen en/of naar afstand tot de arbeidsmarkt /loonwaarde
	Heeft gemeente Delft re-integratiebeleid ontwikkeld voor jonggehandicapten?	Er is specifiek re-integratiebeleid ontwikkeld voor jonggehandicapten waarvan de specificiteit is aangebracht in termen van: aanpak, middelen, resultaten
	Heeft gemeente Delft beleid ontwikkeld voor de niet-uitkeringsgerechtigden nieuw uitkeringsgerechtigde nieuwe stijl?	Er is een doelgroep specificatie niet-uitkeringsgerechtigde nieuw uitkeringsgerechtigde nieuwe stijl gemaakt Er is specifiek re-integratiebeleid ontwikkeld voor jonggehandicapten waarvan de specificiteit is aangebracht in termen van: aanpak, middelen, resultaten
	Heeft gemeente Delft expertise geborgd om jonggehandicapten goed te kunnen bedienen?	Er is onderzocht welke expertise nodig is om de doelgroep goed te kunnen bedienen, onderscheiden naar expertise op: - kennis van de doelgroep - succes- en faalfactoren - de specifieke aanpak van de doelgroep De expertise is geborgd
	Heeft gemeente Delft de werkgeversbenadering aangepast zodat jonggehandicapten kunnen instromen op regulier werk/dagbesteding?	De gemeente Delft heeft de werkgeversbenadering aangepast voor jonggehandicapten aangepast in termen van: voorlichting, wijze van matching, instrumentarium met inachtneming van het beschikbare budget In de praktijk wordt deze specifieke werkgeversbenadering ook toegepast
	Wat waren eventuele belemmeringen? Hebben er tussentijdse beleidswijzigingen plaatsgevonden? Waarom en welke?	Tussentijdse beleidswijzigingen als gevolg van belemmeringen bij het uitvoeren van aanbevelingen van de rekenkamer zijn vastgelegd en onderbouwd De gemeenteraad is hierover geïnformeerd.
	De raad heeft informatie en instrumenten die nodig zijn om uitvoering bij te sturen.	Er zijn instrumenten voor monitoring gerealiseerd De raad wordt geïnformeerd over voortgang en resultaten
	Hoe wordt gestuurd op het budget voor de aanpak jong gehandicapten? Welke keuzes worden daarbij gemaakt?	Er zijn normbedragen voor de inzet van onderscheiden instrumenten De uitputting van het budget wordt periodiek gemonitord
2. Is er sprake van een integrale begeleiding van jonggehandicapten voor werk, maatschappelijke ondersteuning en jeugdhulp?	Is er één integrale instroom voor jonggehandicapten voor werk, maatschappelijke ondersteuning en jeugdhulp gerealiseerd?	Er is één integrale toegang voor jonggehandicapten voor werk, maatschappelijke ondersteuning en jeugdhulp gerealiseerd Bij jonggehandicapten die door hun beperkingen belemmerd worden om (betaalde) arbeid te verrichten wordt een brede intake gedaan om vast te stellen welke ondersteuning zij behoeven op het gebied

	van arbeidsmarkttoeleiding, dagbesteding, hulp of zorg of bij terugkeer naar school.
Hoe wordt de situatie van jonggehandicap-De situatie van jonggehandicapten die in aanmer- ten die in aanmerking komen voor werking komen voor werk en/of maatschappelijke on- en/of maatschappelijke ondersteuning indersteuning wordt in kaart gebracht door middel kaart gebracht?	van een eenduidig intakeproces waarbij alle aspec- ten worden meegenomen. Op basis van de intake wordt een individueel plan van aanpak opgesteld waarin toeleiding naar arbeid, indien wenselijk of nodig, vergezeld gaat van onder- steuning/hulp/zorg op een of meerdere terreinen.
Is er continuïteit in de aanpak van schoolIn de aanpak worden onbedoelde onderbrekingen naar werk/dagbesteding van begeleiding/ondersteuning voorkomen.	
3. Wat zijn de praktijkervarin- Is er continuïteit in de aanpak van schoolEr is continuïteit in de aanpak van school naar gen, succesfactoren en knel- naar werk/dagbesteding? werk/dagbesteding punten bij de begeleiding van Wordt bij de toeleiding naar arbeid aange-Bij de toeleiding naar arbeid wordt aangesloten bij jonggehandicapten naar sloten bij de ondersteuning die jonggehan-de ondersteuning die jonggehandicapten (hebben) werk/dagbesteding? dicapten (hebben) ontvangen in het vso ofontvangen in het vso of pro.	
Wordt bij toeleiding naar arbeid gebruikBij toeleiding naar arbeid wordt gebruik gemaakt gemaakt van het stagenetwerk (werkge- van het stagenetwerk (werkgevers) van scholen vers) van scholen voor vso en pro? voor vso en pro	
Wordt bij toeleiding naar arbeid zowel deBij toeleiding naar arbeid wordt zowel de klant als klant als de potentiële werkgever onder- de potentiële werkgever ondersteund in het mat- steund in het matchingsproces? chingsproces	
Zijn voor jonggehandicapten die duurzaamVoor jonggehandicapten die duurzaam geen ar- geen arbeidsvermogen hebben, alternatie-beidsvermogen heeft, zijn alternatieven beschikbaar ven beschikbaar in de vorm van dagbeste- in de vorm van dagbesteding of vrijwilligerswerk. ding of vrijwilligerswerk.	

Open vragen

1. Wat zijn de praktijkervaringen van betrokkenen?
2. Wat zijn succesfactoren bij de begeleiding van jonggehandicapten naar werk/dagbesteding?
3. Wat zijn knelpunten bij de begeleiding van jonggehandicapten naar werk/dagbesteding?

Bijlage 3: Literatuurlijst

- Berenschot, Business cases inzet mensen met een arbeidsbeperking vanuit vier perspectieven. onderzoek in opdracht van AWWN in het kader van het programma Werkgevers gaan inclusief, Utrecht 2014.
- Berenschot, Casusboekje Participatiewet, z.p., z.j
- Berenschot, Het schaakboek van de Participatiewet, Gemeenten aan zet, Utrecht 2014.
- BMC, Jongeren met een handicap of een beperking op weg naar scholing en werk. Een verkennend onderzoek naar de aansluiting tussen het voortgezet speciaal onderwijs en vervolgonderwijs en de aansluiting tussen het voortgezet speciaal onderwijs en de arbeidsmarkt in de provincie Noord-Holland, z.p. 2011.
- Borghouts, R. Dekker, C. Freese, S. Oomens, T. Wilthagen, Het werkt niet vanzelf. Over loonprikkels als instrumenten in de participatiewet, Tilburg 2015.
- CPB, Verdubbeling van instroom in de Wajong: oorzaken en beleidsopties, Den Haag z.j.
- T. Eimers, M. Boom, r. Kennis, Signalen voor passend beroepsonderwijs: Jongeren met een beperking in het mbo, Nijmegen 2012.
- Expertisecentrum Beroepsonderwijs, Regionale samenwerking in goede banen. Arbeidstoeileiding van jongeren uit het vso, pro en mbo1. Ervaringen uit de samenwerkingspraktijk., 's-Hertogenbosch 2013.
- Factsheet doelgroepen en financiën in de Participatiewet, z.p., z.j.
- N. van Gestel, S. Oomens, E. Buwalda-Groeneweg, Evaluatie Werktop, Tilburg 2014.
- V. Heylen, V. J. Bollens, Supported employment. Wenselijkheid, haalbaarheid en vormgeving van een nieuw instrument ten behoeve van het Vlaamse arbeidsmarktbeleid, in: OVER.WERK Tijdschrift van het Steunpunt WSE, p.40-46, Leuven 2007.
- Inspectie SZW, tussen Wajong en werk, Het vinden van de juiste werkplek, Den Haag 2012.
- Nji, Arbeidstoeileiding kwetsbare jeugd, Utrecht 2014.
- Panteia, Arbeidstoeileiding vanuit het pro en vso. Tussentijdse evaluatie Werkschool en vergelijking met Boris, Zoetermeer 2012.
- Programmaraad, Analyse convenanten en marktbeperkingsplannen regionale werkbedrijven, z.p. 2015.
- Regioplan, Een Wajonger in mijn bedrijf. Een onderzoek naar de attitude, ervaringen en bereidheid van werkgevers om een wajonger in dienst te nemen en te houden, Amsterdam 2014.
- Regioplan, Op weg naar een effectieve re-integratie van arbeidsbeperkten. Lessen voor gemeenten, Amsterdam 2014.
- Regioplan, Tussen intentie en actie. Vervolg werkgeversonderzoek monitor Wajong, Amsterdam 2012.
- Research & Beleid, Arbeidstoeileiding en de Wajong: een estafette? Een onderzoek naar de visie en werkwijze van vso- en pro-scholen, Zoetermeer 2011.
- SCP, Vraag naar arbeid 2015, Den Haag 2015.
- UWV, Kerngegevens Wajong. Feiten en cijfers, z.p., z.j.
- UWV Monitor Arbeidsparticipatie 2014 , Aan het werk zijn, komen en blijven van mensen met een arbeidsbeperking, Amsterdam 2014.

Documentatie Delft

- Gemeente Delft, Achtergrondnotitie Participatiewet, Delft 2014.
- Gemeente Delft, Eén toegangsorganisatie voor zorg en ondersteuning, Delft 2014.
- Gemeente Delft, Kadernota Innovatie Sociaal Domein 2014-2018, Drie decentralisaties en innovatie sociaal domein, deel 1, Delft 2014
- Gemeente Delft, Beleidskader Participatiewet, Delft 2014.
- Gemeente Delft, Kadernota Innovatie Sociaal Domein 2014-2018, Drie decentralisaties en innovatie sociaal domein, deel 2, Delft 2015.
- Gemeente Delft, eindrapportage Actieplan jeugdwerkloosheid, Delft 2015.
- Gemeente Delft, Re-integratieverordening Participatiewet gemeente Delft 2015.
- Rekenkamer Delft, Delftse re-integratie gereed? Nulmeting, Benchmark en Stresstest voor de Participatiewet, Delft 2014.
- Beleidsadvies NUG (met arbeidsbeperking), Delft juni 2015.
- Herman Broeren College, Collegegids 2014-2015, Delft 2014.
- Regionaal Werkbedrijf Arbeidsmarktregio Haaglanden, Marktbewerkingsplan 2015, z.p., z.j.
- Regionaal model samenwerking gemeenten met vso en pro scholen Haaglanden, maart 2015

Bijlage 4: Lijst geïnterviewden

Functie	Naam
Wethouder Participatie	Stephan Brandligt
Projectleider Participatiewet	Fred Wosgien
Deelprojectleider instroom arbeidsbeperkten	Carolien Rotteveel
Hoofd team Jeugd	Ineke de Groot
Contactpersoon scholen vanuit Team Jeugd	Inge Oostland
Teamleider toegang KCC	Ger Grooters
Coördinator pro/vso van de toegang KCC	An Elferink
Teamleider werktrajecten bij Werkse!	Robert Nijmands
Teamleider WSP bij Werkse!	Jörg Bauer
Directeur Laurentius Praktijkschool	Wilbert van Beukering
Stagebegeleider Laurentius Praktijkschool	Lieke Reekers
Passend Onderwijs & Onderwijsondersteuning ROC Mondriaan	Chantal van Vliet
Vertegenwoordiger Clientraad/panel Werk en Inkomen	Martin Zoetmulder
Coördinator arbeidstoeleiding bij Herman Broerencollege	Suzanne Schinkel
Coördinator arbeidstoeleiding bij Herman Broerencollege	Wim van Dorp
Accountmanager bij Werkse!	Paula van Bleijswijk
Consulent WSP bij Werkse!	Alice Post
Consulent Werk bij Werkse!	Maaïke de Groot
Werkgever	Anoniem
Werkgever	Anoniem
Werkgever	Anoniem
Jonggehandicapte	Anoniem
Jonggehandicapte	Anoniem
Ouder van jonggehandicapte	Anoniem
Ouder van jonggehandicapte	Anoniem

